

El gust per la lectura

Paisatge urbà

ANTONI DALMASES PARDO

CARME FORCADELL LLUÍS

JOSEP M. RIPOLL PEÑA

ISBN: 84-7809-621-3

9 788478 096213

COLUMNA

SEMINARI
"El gust per la lectura"
1993 - 1994

Paisatge urbà

ANTONI DALMASES PARDO

CARME FORCADELL LLUÍS

JOSEP M. RIPOLL PEÑA

Primera edició: febrer de 1994
 Disseny de cobertes: TRIPTIC, S.C.P.
 © 1994, Antoni Dalmasas Pardo, Carme Forcadell Lluís, Josep M. Ripoll Peña.
 © de les característiques d'aquesta edició:
 GENERALITAT DE CATALUNYA
 Departament d'Ensenyament
 Diputació 219 - 08011 Barcelona
 Direcció: Joaquim Arenas i Sampera
 Coordinació: Maria Areny i Busquets
 Producció i Distribució: Columna Edicions, S.A.
 Provença 333, 2n. 2a.
 08037 Barcelona
 ISBN: 84-7809-621-3
 Dipòsit legal: B. 2.595-1994
 Imprès a Libergraf, S.A.
 Constitució 19 - 08014 Barcelona

Tots els textos han estat reproduïts amb l'autorització expressa de les editorials corresponents

ÍNDEX

Introducció	7
I. Ciutat hostil	9
1. <i>El retorn</i> : Ramon Bardés	13
2. <i>L'Eixample</i> : Terenci Moix	18
3. <i>El capvespre</i> : Josep Pla	20
Propostes didàctiques globals	23
II. Ciutat irònica	25
1. <i>Les arrels</i> : Francesc Trabal	29
2. <i>El barri antic</i> : Llorenç Villalonga	33
Propostes didàctiques globals	36
III. Ciutat objectiva	37
1. <i>L'estiu</i> : Joan Vila Casas	41
2. <i>L'estació</i> : Jaume Fuster	43
3. <i>El tramvia</i> : Carles Soldevila	46
Propostes didàctiques globals	50
IV. Ciutat onírica	51
1. <i>El passat</i> : Mercè Rodoreda	55
2. <i>La multitud</i> : Joan Sales	58
Propostes didàctiques globals	60
V. Ciutat símbol	61
1. <i>La tardor</i> : Jaume Cabré	65
2. <i>La guerra</i> : George Orwell	68
3. <i>El viatge</i> : Montserrat Roig	72
Propostes didàctiques globals	75
VI. Ciutat subjectiva	77
1. <i>Els barris</i> : Narcís Oller	81
2. <i>El temps</i> : Maria Barbal	85
3. <i>La Rambla</i> : Josep Pla	89
Propostes didàctiques globals	95
Bibliografia	97

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny de la coberta, no pot ésser reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric com químic, mecànic, òptic, de gravació o bé de fotocòpia, sense la prèvia autorització dels propietaris del copyright.

INTRODUCCIÓ

Les ciutats, el món urbà real o imaginari, distorsionat o precís, són l'escenari habitual de la majoria d'obres literàries del nostre temps. La formació i el desenvolupament de les grans metròpolis que, per diversos motius, es produeixen a partir del segle XIX significà, no tan sols un canvi «extern» en la vida de les persones, sinó, i sobretot, una variació important en els costums, en el sistema de valors, en la cultura i, per extensió, en la literatura. Els habitants d'aquestes aglomeracions d'individus van haver d'encarar-se amb nous problemes (massificació, condicions de vida obrera, barris suburbials, canvis en les relacions humanes, organització horària dependent d'unes altres menes de treballs, etcètera) que són, encara avui, elements fonamentals que condicionen i forcen la vida de la majoria de persones.

És per aquest motiu que la literatura sol fer ús del que aquí anomenem «paisatge urbà». Tant en les narracions d'E. A. Poe com en les novel·les de John Dos Passos, passant per Zola, Dickens, Balzac, els realistes russos i una inacabable nòmina d'autors, és evident que la ciutat, més que el «decorat» on succeeixen les accions argumentals, és un element que pressiona la psicologia dels personatges i juga un paper important, de primer ordre, en els comportaments i els desenllaços, al mateix temps que és utilitzat pels autors per fer-nos comprendre la seva visió del món, entroncant, ja no tan sols amb els arguments sinó amb els temes, que són el moll de l'obra literària, sobretot la narrativa. D'aquesta manera, creiem que és lícit de pensar que algunes ciutats no serien el que són sense els escriptors que ens les evoquen amb tanta força que les construeixen de nou, amb la seva sensibilitat, als ulls dels lectors. Uns lectors que, per exemple, ja no poden veure París igual, després d'haver llegit *Rayuela* de Julio Cortázar, o que es miraran Ferrara amb una estimació especial gràcies a Bassani.

Aquest ús del paisatge urbà, la seva presència constant que empeny les vides que se'ns mostren tot conformant una visió del món, també és present en les obres dels autors catalans que hem escollit per indicar, ni que sigui parcialment, l'existència de ciutats més properes que també han jugat un paper important en la literatura i, per tant, en la concepció del món que la nostra cultura i els nostres autors volen manifestar.

El recull de textos que teniu a les mans està pensat, doncs, per donar a conèixer la visió que tenen del paisatge urbà alguns autors de la literatura catalana, al mateix temps que pot ser útil per iniciar els alumnes en les seves obres.

La tria no pretén ni ser exhaustiva ni classificadora. Possiblement, l'usuari d'aquest recull coneix altres textos i autors que treballen aquest paisatge des d'altres perspectives o des de les mateixes, i li són més propers o coneguts. Si la nostra tria serveix per a incentivar la recerca, i perquè cadascú busqui aquests altres textos «més seus», la utilitat del nostre treball estarà justificada.

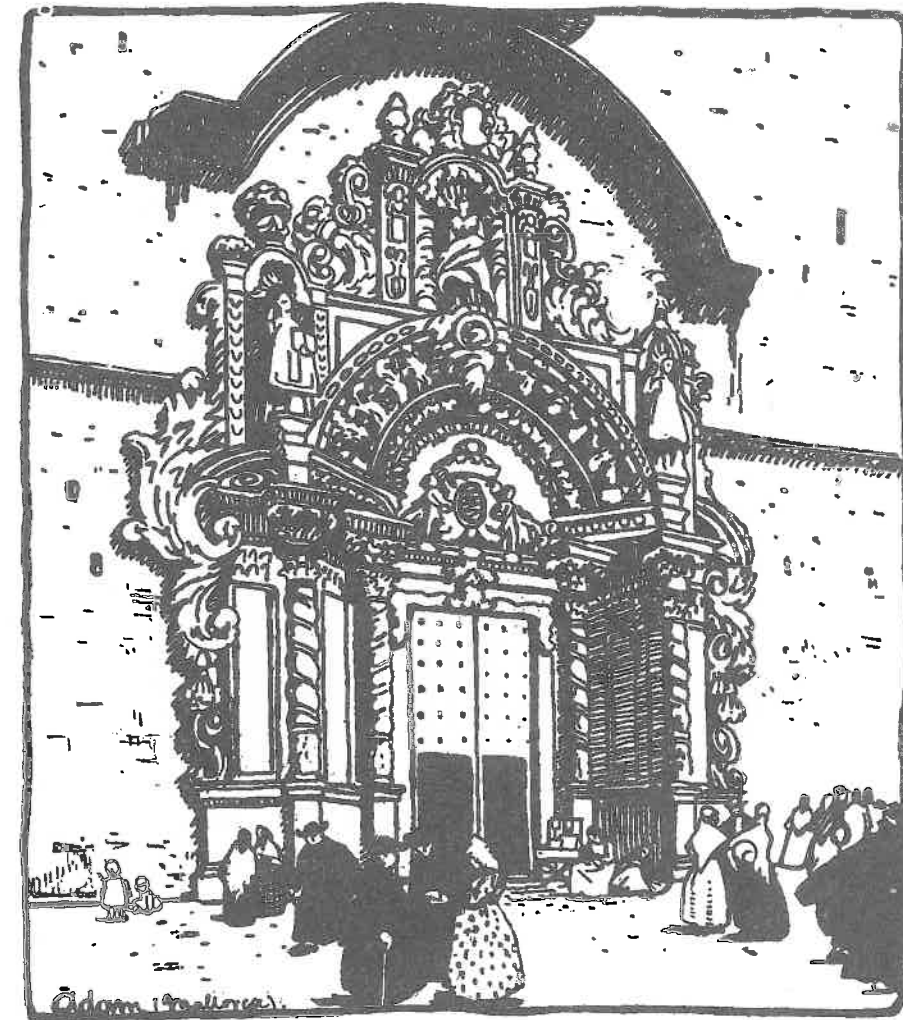
La classificació i les denominacions en què es divideix el dossier són arbitràries. En seleccionar textos i autors, ens vam adonar que cada una d'aquestes obres permetia incloure's en més d'un dels apartats que proposem o, fins i tot, en d'altres. Ens sembla que els fragments escollits s'ajusten prou a la idea sota la qual s'agrupen i, sobretot, a les intencions d'aquest recull.

Així, quan parlem de **Ciutat hostil**, triem uns textos que presenten el món urbà enfrontat als personatges, que en tenen una visió negativa. La **Ciutat irònica** és vista i retratada per l'autor amb un deix d'humor, quan en descriu la vida. La denominació **Ciutat objectiva** correspondria a la falsa pretensió dels novel·listes de copsar el món de manera neutra. Parlem de **Ciutat onírica** per recollir alguns fragments en els quals el paisatge urbà es distorsiona en la psicologia dels personatges. En treballar la **Ciutat símbol** veurem uns textos que ens la presenten com un referent lligat a les vides i sentiments. I, finalment, parlem d'una **Ciutat subjectiva** a través d'uns personatges que es retraten ells mateixos en explicar-nos el paisatge urbà en què es mouen.

Cada un d'aquests apartats conté una diversitat de propostes didàctiques que es podran utilitzar segons les necessitats, nivells o interessos de cada professor i dels alumnes amb qui treballi. Així, doncs, ens sembla interessant que, a partir d'un text, es treballin alguns aspectes de la llengua, que volen ser només suggeriments, per tal de mostrar les possibilitats que presenta la lectura dels autors seleccionats. Hem preferit que sigui cada professor qui marqui el nivell al qual poden arribar els seus alumnes i per això no hem assenyalat les possibles dificultats de les preguntes.

Tots els apartats tenen propostes de llengua, de literatura i generals que es poden fer a partir de cada text del dossier. Les propostes generals han estat pensades perquè, si es vol, es treballin des de diferents assignatures, de manera interdisciplinària. S'observarà també que, en alguns casos, afegim unes propostes que anomenem de comparació de textos, amb la intenció que el text base sigui utilitzat simultàniament amb d'altres, per recollir-ne els aspectes comuns i els divergents.

En acabar cada un dels apartats hi ha unes propostes comunes per treballar conjuntament tots els textos agrupats sota el mateix epígraf, per tal que les característiques essencials que comparteixen quedin remarcades.

I. CIUTAT HOSTIL

L'aglomeració urbana, molt sovint, en comptes de ser un ambient que facilita les relacions humanes, que acull i acompanya les vides dels qui hi habiten, es mostra com un entorn en el qual s'accentuen les soledats. Aleshores, els personatges de moltes novel·les veuen en tot el que els envolta, en els edificis, els carrers o la manera de viure a les ciutats, tot un món negatiu que els impossibilita de ser qui són, que els angossa i, fins i tot, els anorrea. Aquesta visió és la que aquí anomenem **Ciutat hostil**, perquè els elements urbans són utilitzats per accentuar tota la càrrega negativa que els personatges arrosseguen, i sobretot, com dèiem, la seva soledat, l'aïllament, que és més dur encara si es produeix envoltat de gent que es fan estranys, perquè només se'ls pot conèixer superficialment.

Text 1: El retorn

Com més s'acosta el tren a Barcelona més sento créixer la impaciència per reveure -per veure l'aspecte nou- de la «nostra capital». I vull veure-la ben bé. Amb els ulls ben oberts. Amb tots els sentits ben desperts!

Hem baixat a l'estació de França i junt amb aquest noi hem anat al Palau de Justícia. Allà ens hem presentat on ens havien dit a l'hospital i després hem quedat lliures per tornar a casa, amb l'obligació però, de presentar-nos a la Guàrdia Civil. Els tràmits han estat breus, fàcils i rudimentaris. Es veu que deixen a mans de les «autoritats locals» respectives les punicions en què podríem incórrer.

Deuen considerar més efectives les denúncies personals, que no pas els formulismes judicials.

He guiat el company fins al tren que li convenia prendre i jo he restat lliure. I és d'aquesta manera que, en un cap al tard en què una posta de sol rogenç dona un aspecte fantasmagòric enllà del carrer Pelai, arribo a la Plaça de Catalunya, i allà, en un recer de banc amagat, observo.

La gent que tantes vegades havia vist maldant per fer caure les glans de les alzines, per mitigar la fam que tenien, també hi són amb llur aspecte tant o més llastimós, però ja es veuen «senyores i senyors» passejant el luxe que havien servat abscondit. Passen nois -infants encara- amb uniforme blau-negre, insígnies ostentoses i un punyal a la cintura. Parlen un castellà macarrònic. Xicots ja més grans, adolescents, s'empentegen i parlen a crits. Volen que s'adonin d'ells i miren tothom despectivament, per damunt l'espatlla. Deuen ser dels que vénen de rebre «las consignas del momento».

Al voltant de la plaça hi ha uns pals amb les tres noves i úniques (?) banderes. Per les Rambles hom pot delectar-se amb les noves efigies que en els quioscos han substituït les de Durruti, Kropotkin...

Mentre ho estava mirant, un «senyor» castellà, tipus «hidalgo», se'm posa al costat i, sense com va ni com ve, se les emprèn amb el llibreter i amb mi amb un ditiràmbic discurs davant un retrat del «caudillo»:

«-¡Fíjense en la nobleza de su cara y en su expresión tan arrogante! ¡Es una muestra palpable de la clase directora! ¡Su mirada, sus brazos cruzados, la cabeza levantada, señalan al verdadero caudillo!!»

Ningú no li torna resposta.

Malgrat les ànsies de reveure els meus, malgrat l'espectacle depriment de la ciutat, vull barcelonejar més i passar la nit en una fonda. Però a les fondes no admeten ningú que no vagi ben documentat. Ventura de l'amo d'aquell hotel del carrer de

l'Hospital, fill d'Esparreguera, i que em coneix prou per accedir al meu allotjament per una nit.

Ramon Bardés, *Un de nosaltres*

PROPOSTES DE LLENGUA

1. En el text haureu trobat les paraules *abscondit* i *ostentoses*, que són de procedència culta. Cerqueu:

a) De quin idioma vénen.

b) De quina paraula deriva cadascuna.

2. Agafeu la frase del text que comença *però ja es veuen 'senyores i senyors' passejant...* i escriviu-la de nou substituint l'expressió *havien servat abscondit* per una de sinònima:

Però...

3. Digueu quin significat té l'expressió *castellà macarrònic* i expliqueu per què la utilitza, l'autor.

4. Feu com en el cas anterior i escriviu la frase en què s'utilitza canviant aquesta expressió per la vostra interpretació:

Parlen...

5. El substantiu *punicions* és un derivat del verb *punir*. Feu tres frases (una utilitzant el pretèrit perfet d'indicatiu; una, el present de subjuntiu i una altra, el condicional simple) en les quals quedi clar el significat d'aquest verb:

1.
2.
3.

6. La frase del text *Ningú no li torna resposta* és negativa. Fixeu-vos que, després del pronom *ningú*, hi ha l'adverbi de negació *no*, el qual ens deixem molt sovint. Seguint el model d'aquesta frase, escriviu-ne cinc més amb els pronoms *res* i *cap*, i els adverbis *gens*, *mai* i *enlloc* utilitzats en sentit negatiu (recordeu-vos de posar-hi l'adverbi *no*):

1.
2.
3.
4.
5.

7. Els mots *efectives* i *afectives* volen dir dues coses diferents. Expliqueu-ne el significat:

Efectives:
Afectives:

8. Constateu que la diferència gràfica de les paraules de l'exercici anterior no s'aprecia en la pronúncia del català oriental. Aquest fenomen s'anomena homofonia. Escriviu una frase on quedi ben clar el sentit diferent de cada mot. Després, digueu altres paraules que també presentin homofonia.

9. L'adjectiu *ditiràmbic* deriva del substantiu *ditirambe*. Busqueu al diccionari què és un ditirambe i expliqueu com deu ser el *ditiràmbic discurs* de què parla el text. Digueu si hi pot haver altres coses ditiràmiques.

10. Escriviu un «ditiràmbic discurs» sobre algú que conegueu:

11. El verb *barcelonejar* no consta als diccionaris. Mireu com està construït i destrieu-ne el lexema i els afixos. Construïu un verb amb el mateix sentit, a partir del lexema de cinc ciutats, començant per la vostra localitat.

12. L'expressió *sense com va ni com ve* és una frase feta. Expliqueu què vol dir i escriviu-ne alguna altra que vulgui dir el mateix i que s'avingui amb el text.

4. Quines devien ser *les noves efígies que en els quioscos han substituït les de Durruti, Kropotkin...*? Qui són aquests darrers personatges? Per què creieu que els cita, l'autor?

5. El text que heu llegit va encapçalat, en l'original, amb la data *20 d'abril*. Fixeu-vos en els detalls del text i digueu a quin any pertany aquesta data i què us ho fa deduir.

Text 2: L'Eixample

I jo recordava que, precisament sobre l'Eixample, Leonard havia escrit algunes pàgines que demostraven un rebuig similar, una hostilitat gairebé idèntica:

[...] Aquí, a l' Eixample, tot se'm dóna planificat. ¿On és la ferum tèrbola dels carrerons de vora mar? ¿On el color daurat que els segles deixaren en aquell gòtic rostit per tantes fogueres? [...]

Al capdavant, no se'm proposa cap misteri; jo només hi sé veure una provisionalitat plena de derrotes. Ingresso una anotació en el meu bloc d'experiències necessàries: en l'antic somni de la ciutat-estat aquest terreny fora muralles encara era verge i un bon dia els jugadors més sortosos, vencedors de la primera partida, hi abocaren un testament de veritats incontestables [...] Que poc els devia fascinar el misteri, a aquesta gent!

¡I amb quina recança em nego a estimar la seva certesa, aquí difunta sota els ornaments de pedra! Rambla amunt, amb el vent de mar llepant-me el clatell, el misteri en forma de mil vides que topen contínuament encara m'excita. Frenètica i nua, adequada a qualsevol sorpresa, plena de l'admirable indecència del contacte humà transmès en harmonies desballestades, aquesta vida de la Rambla es va perdent tan bon punt els meus passos m'allunyen de l'oreig del mar i aixafen les ruïnes invisibles de la muralla. I vet aquí que ja sóc a la gran plaça a partir de la qual una altra Barcelona, tota oberta, em proposarà la raó. Fins i tot els espectres seran més polits, fins i tot els podré donar un nom. Però els noms ja fa temps que s'hi esborraren i el silenci, derrotat a penes pel bellugueig de fulles de plàtans vells, només proposa l'eco distant de la raó vençuda. [...] *Les impressions de Leonard ¿implicaven odi envers una classe social tal com la seva ideologia exigia, o només un rebuig absolut de la raó, una negativa a participar en un món de formes i ètica caducades? No ho sabrem mai.*

Terenci Moix, *Leonard o el sexe dels àngels*

PROPOSTES DE LLENGUA

1. En aquest fragment hi ha dos narradors, ja que el primer reproduïx un text del segon. Podem dir, doncs, que el text té un narrador d'una història que no li és pròpia. Rescriviu un tros del text en rodona, tot passant-lo de l'estil directe a l'estil indirecte. (Feu-ho així: «En Leonard deia que volia entendre aquesta ciutat...») Quins canvis heu de fer en els temps verbals i per què?

En Leonard... _____

2. *Ciutat-estat* és un mot compost. Digueu de quines categories gramaticals són els mots que el componen. Feu dues llistes de cinc mots compostos cadascuna, una de mots construïts amb guionet i una altra de mots que s'escriuin sense:

Compostos amb guionet	Compostos sense guionet

PROPOSTES DE LITERATURA

1. En el text es contraposen dues zones de Barcelona: l'Eixample i el barri vell. Quines són les principals característiques que es destaquen de cadascuna, i amb quins judicis de valor en cada cas?

Eixample	Barri vell

2. Rescriviu el text de manera que s'inverteixin els judicis de valor, és a dir, que es defensi l'Eixample enfront del barri vell.

3. El narrador del text en lletra rodona elogia el misteri dels barris vells. Redacteu un text en què apareguin exemples concrets d'aquest misteri que pot oferir la part vella d'una gran ciutat:

4. Assenyaleu els recursos poètics (metàfores, personificacions, etc.) de què se serveix el segon narrador i expliqueu el sentit de les frases on apareixen.

PROPOSTES GENERALS

1. *Aquí, a l'Eixample, tot se'm dona planificat.* Consulteu una enciclopèdia per trobar informació sobre l'arquitecte que va dissenyar l'Eixample, i també sobre quins aspectes del seu projecte es van poder dur a la pràctica i quins no. Resumiu la informació que cregueu més important del que heu llegit.

2. Al final del fragment, el primer narrador torna a intervenir. Per què parla d'*odi envers una classe social tal com la seva ideologia exigia?* Identifiqueu les dues zones de Barcelona de què es parla amb les respectives classes socials que les habiten, i concreteu quina pot ser aquesta ideologia de Lleonard.

COMPARACIÓ DE TEXTOS

1. La contraposició entre dues zones urbanes es dona també en el fragment de *Mort de dama*, de Llorenç Villalonga, que trobareu a l'apartat III. Tots dos textos són, però, ben diferents. Assenyaleu les diferències (d'intenció, de contingut, de llenguatge) i, si la trobeu, alguna possible similitud.

Text 3: El capvespre

Recordo els capvespres de Barcelona, les quadrícules llòbregues de l'Eixample sota els efectes del vent de garbí. Els marxapeus grassos. La moribunda llum dels fanals. Els vidres de les finestres i dels balcons opalescents. Les llunyanies esfumades en una

boirina blanca i lívida. El baf de fredor glaçada que es desprèn dels portals marmoris i dels portals humils -una glopada de fred destil·lada situada en les articulacions mateixes. El timbre llunyà dels tramvies del meu temps -un timbre monòton i fatigat que semblava fer vibrar la llum lívida del crepuscle i que portava una vaga olor d'avellanes torrades i de cacauets. El pas de la gent fatigada, pàl·lida, caminant somnambúlicament -projectada cap endins: la cara implorant, devastada, d'un home entrevist un moment, jove o vell. L'aparició de les esclatxes de llum en els balcons - suggestió d'un món confortable, inassequible. La dispersió de la llum dels fars dels automòbils sobre la humitat dels carrers. La mòrbida suavitat de l'aire, bruscament trencada, en girar una cantonada, per un calfred, viscos, glacial, humit. Una atonia profunda situada entre el soroll llunyà, sord, de la ciutat, com una remor de cargol de mar, i el fresseig concret, immediat, de les sabates de la gent en passar pel carrer. Un estat de personal desfibrament situat entre la sensualitat i el misticisme, un desig de rompre i l'enyorança de la pèrdua.

PROPOSTES DE LLENGUA

1. Subratlleu els adjectius del text i busqueu al diccionari el significat dels que no conegueu.

2. Agrupeu els adjectius anteriors en camps semàntics. Digueu quin o quins camps semàntics predominen en el text.

3. Escriviu els antònims dels adjectius següents:

<i>pàl·lida:</i>	_____	<i>llòbregues:</i>	_____
<i>grassos:</i>	_____	<i>moribunda:</i>	_____
<i>devastada:</i>	_____	<i>jove:</i>	_____
<i>blanca:</i>	_____	<i>confortable:</i>	_____
<i>inassequible:</i>	_____	<i>humils:</i>	_____
<i>glacial:</i>	_____	<i>humit:</i>	_____
<i>monòton:</i>	_____	<i>profunda:</i>	_____
<i>fatigat:</i>	_____	<i>llunyà:</i>	_____
<i>sord:</i>	_____	<i>concret:</i>	_____
<i>immediat:</i>	_____	<i>personal:</i>	_____

PROPOSTES DE LITERATURA

1. Del text anterior de Josep Pla, n'hem extret els adjectius. Ara completeu-lo vosaltres posant-hi els mots que us semblin més adients per crear un ambient diferent:

*Recordo els capvespres de Barcelona, les quadrícules _____ de l'Eixam-
pla sota els efectes del vent de garbí. Els marxapeus _____. La _____
llum dels fanals. Els vidres de les finestres i dels balcons _____. Les
llunyanies _____ en una boirina _____ i _____. El baf de
fredor _____ que es desprèn dels portals _____ i dels portals _____
-una glopada de fred _____ situada en les articulacions mateixes. El timbre
_____ dels tramvies del meu temps -un timbre _____ i _____ que
semblava fer vibrar la llum _____ del crepuscle i que portava una _____
olor d'avellanes _____ i de cacauets. El pas de la gent _____,
_____, caminant somnambúlicament --projectada cap endins: la cara _____
_____, _____, d'un home _____ un moment, _____ o _____
_____. L'aparició de les esclatxes de llum en els balcons -suggerió d'un món _____
_____, _____. La dispersió de la llum dels fars dels automòbils sobre la
humitat dels carrers. La _____ suavitat de l'aire, bruscament _____,
en girar una cantonada, per un calfred, _____, _____, _____.
Una atonia _____ situada entre el soroll _____, _____, de la
ciutat, com una remor de cargol de mar, i el fresseig _____, _____, de
les sabates de la gent en passar pel carrer. Un estat de _____ desfibrament
situat entre la sensualitat i el misticisme, un desig de rompre i l'enyorança de la
pèrdua.*

2. El text que us ha quedat s'assembla al de Josep Pla? Quines diferències hi ha entre l'un i l'altre? A què són degudes?

3. Descriviu el vostre carrer imitant la descripció de J. Pla:

PROPOSTES GENERALS

1. Aneu a la biblioteca i busqueu informació sobre urbanisme i els plans urbanístics. Assabenteu-vos de si al vostre poble o ciutat han dissenyat algun pla i, en cas afirmatiu, parleu-ne a classe.

2. Quins problemes poden sorgir quan els nuclis urbans creixen? Digueu quins aspectes s'haurien de tenir en compte per a evitar-los.

3. Coneixeu alguna ciutat que conservi encara les muralles de l'època medieval? Quina? Descriviu-la i digueu si aquestes muralles han quedat integrades en la ciutat moderna i com.

COMPARACIÓ DE TEXTOS

1. Llegiu el text del mateix autor que hi ha a l'apartat VI (pàg. 89), on també parla de Barcelona, i digueu quin dels dos textos us sembla que és anterior en el temps i per què.

2. Fixeu-vos en la utilització semàntica dels adjectius en tots dos textos de Pla i analitzeu-ne les diferències. Digueu quins aspectes vol assenyalar el narrador en cadascun d'ells.

3. Esbrineu què ha pogut motivar el canvi d'actitud de l'autor en parlar de la mateixa ciutat.

4. Creieu que els esdeveniments externs han influït en l'obra de Josep Pla? Roneu la resposta.

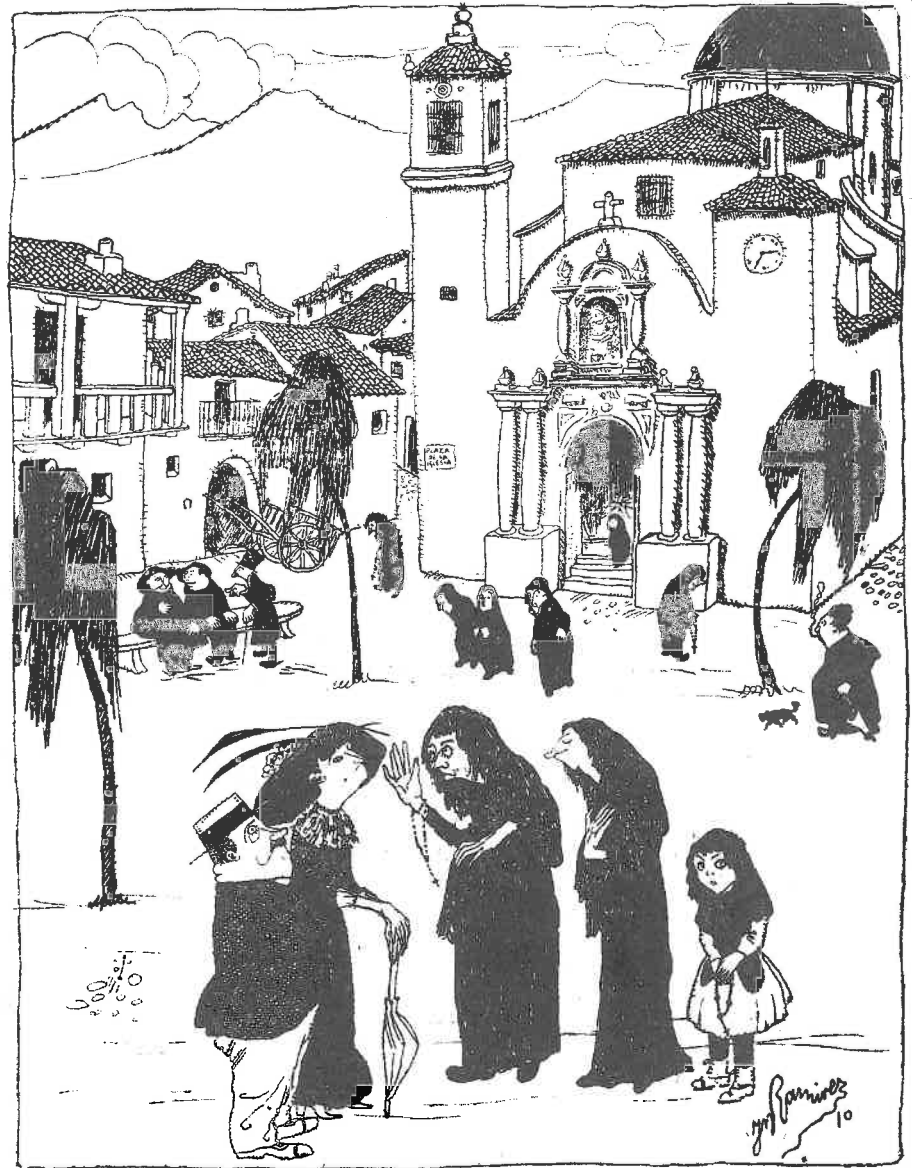
PROPOSTES DIDÀCTIQUES GLOBALES

1. Esbrineu a quina època pertany cada un dels tres textos llegits en aquest apartat. Expliqueu com ho heu deduït.

2. Un tret comú dels tres textos és que l'acció es desenvolupa a Barcelona. Quins indrets d'aquesta ciutat es repeteixen en més d'un text? Per què creieu que autors tan diferents insisteixen en uns mateixos escenaris?

3. Tots tres textos són escrits en primera persona, per un narrador protagonista que, passejant per la ciutat i utilitzant el paisatge urbà com a referent, mostra les seves impressions íntimes. Imagineu un passeig pel vostre poble o ciutat i utilitzeu els elements urbans per donar a conèixer les vostres impressions.

4. Digueu una ciutat que us sembli especialment hostil, encara que no hi hàgiu estat mai, i expliqueu per què.

A vegades he pensat en la manca d'adeïtat dels arbres urbans: no hi ha unanimitat en llurs formes ni en llur creixença, emmalalteixen, es moren, són de difícil suplantació. Alguns d'ells perden la fulla i la gràcia i durant mesos sencers ens imposen el seu aire inútil d'esquelets. Cal estudiar, doncs, uns arbres de matèria plàstica, adequats, perfectes, d'acord amb les noves exigències del gust i l'evolució de les arts decoratives.

Joan Oliver, *Temps, records*

Parlar de l'aspecte que presenten alguns dels elements de les ciutats pot donar peu als autors per expressar el seu punt de vista del món, com és el cas d'aquest fragment en el qual Joan Oliver mostra el seu fi sentit de l'humor. La ironia, aquest art d'exagerar una idea per expressar i subratllar la contrària, també sol ser un recurs, quan es parla de l'aspecte d'un lloc, per parlar dels qui hi viuen i explicar com són.

Text 1: Les arrels

-Rossa o morena?

-Enamorat, però no us he dit enamorat de qui ni de què.

-Pot haver-hi quelcom més que una atracció femenina que sigui prou per arrelar-vos a Sabadell?

-Potser sí. Jo no sabia pas dir-vos del que estic enamorat, ni qui és ni si realment hi ha en veritat alguna cosa material de la qual no pugui sostreure'm. Sé que si alguna vegada la idea d'aixecar el vol i anar-me'n d'aquests carrers iguals i encarcerats m'ha passat pel cap, de seguida l'he acomiadada amb una gran barretada... I després quan he cercat dintre meu la raó de la meva actitud m'ha estat ben difícil i a la fi impossible de fixar. He vist aleshores Sabadell tal com deu ésser en realitat: lleig, brut, deforme, amb uns arbres que tots semblen de carretera, amb un sol que sembla un sol de safareig, amb unes cases que semblen de Terrassa, amb un fred i una calor que cada any milloren tots els records, amb uns centenars de quadres que fan un soroll monòton i torturador, amb unes xemeneies que trenquen la mica d'encís que podria tenir el paisatge, amb un fum que fa enyorar la boira baixa, amb uns cafès, amb uns teatres, amb uns cinemes de barriada de mil ciutats qualssevol, amb unes penyes i unes societats i uns clubs standaritzats, amb unes escoles sumariíssimes, amb uns camps d'esports que fan pena, amb una gent encantada de la vida sense cap febre ni cap ímpetu, agra a cap ideal de viure entremig de problemes ni de neguits, he vist així Sabadell, he pensat que era cert que era així i he trobat a faltar-hi totes aquelles coses que en altres llocs m'han temptat tantes vegades i que la sola enumeració precisaria de dotzenes de columnes com aquestes, i he pensat finalment: és insensat, tanmateix, aquest teu entestament... Però, després no m'he mogut, i cada dia que passa em sento més lligat a aquell fum, a aquelles societats, a aqueixa gent i quan vaig per la Rambla i veig el cel blau entremig de les fulles dels plàtans, m'hi encanto, i quan sento l'airet de mitjanit, a l'hora que la claror que hi ha als carrers tot ho converteix en fantasmes, el meu cor bat regularment, i al migdia, quan el sol desmanegat pren la fresca dins aquest Vallès ampliíssim, la seva claror enlluerna tots els més íntims anhels, i ara una passa, ara una altra, Sabadell sota els meus peus és aleshores una mica de carn meua i de sang meua i qualsevol se n'allunya... No ho sabreu mai per què hi vivim: si voleu, la gràcia d'aquest poble és aquesta: que no en té cap ni una. Però, ben mirat, si us hi fixeu, en voleu una altra de més temptadora...?

Francesc Trabal, «Les gràcies sabadellenques»

PROPOSTES DE LLENGUA

1. La base irònica del text recolza en l'ús de les comparacions que l'autor estableix entre un seguit de característiques que, segons ell, té la capital del Vallès Occidental, i una gran quantitat d'elements urbans. Normalment, parlant utilitzem el que s'anomenen comparacions lexicalitzades, és a dir, comparacions que tothom coneix; per exemple, per dir que algú és molt alt, diem que és *alt com un Sant Pau* o bé, per expressar que no hi sent, diem que és *sord com una campana*. Escriviu algunes comparacions lexicalitzades que hàgiu sentit alguna vegada i expliqueu què volen dir:

Comparació	Significat

2. Treball, en el seu text, inventa les comparacions. Cerqueu totes les que pugueu, destrieu-ne l'estructura seguint el model següent i expliqueu-ne el significat:

[Sabadell] *amb uns arbres que tots semblen de carretera*

Terme 1	Nexe	Terme 2	Significat
uns arbres	semblen	de carretera	Els arbres són vulgars, polsosos, deixats.

3. Mireu de saber què volen dir les següents expressions del text i busqueu una altra manera de dir-les:

l'he acomiadada amb una gran barretada

un fred i una calor que cada any milloren tots els records

unes escoles sumaríssimes

una gent encantada de la vida

m'hi encanto

4. El significat del verb *encantar* és el mateix en les expressions *una gent encantada de la vida* i *m'hi encanto*? Raoneu la resposta.

5. Localitzeu en el text les paraules *agena*, *quadres*, *qualssevol* i *aqueixa*, i feu els exercicis següents:

a) *Agena* és un barbarisme. Expliqueu per què i cerqueu una paraula que el pugui substituir sense canviar gens el sentit de l'expressió en què s'inclou.

b) *Quadres* és la forma plural de *quadra*. Amb l'ajut del diccionari, digueu quina accepció és utilitzada en el text i escriviu una frase en la qual es vegi ben clar aquest significat.

c) *Qualsevol* és el plural de *qualsevol*. Digueu quina categoria morfològica té aquest mot. Feu una frase utilitzant-lo en plural i en singular (fixeu-vos bé en l'ortografia).

d) *Aqueixa* és una forma del demostratiu que només s'usa en zones determinades. Les formes *aquest/-a* i *aquell/-a* serveixen per a designar respectivament la proximitat o llunyania en relació a qui parla. Digueu quan es pot utilitzar *aqueix/-a*, *aqueixos/-es* i feu una frase utilitzant les tres formes de demostratiu de manera clara i diferenciada.

PROPOSTES DE LITERATURA

1. La major part del text és una resposta a una suposada pregunta d'un interlocutor anònim. Es tracta, doncs, d'un diàleg. Digueu quina finalitat creieu que mou l'autor a utilitzar aquest recurs.

2. Quines afirmacions del text donen un to irònic i bromista a l'article?

3. Expliqueu el significat de les darreres frases del text, a partir de *No ho sabreu mai per què hi vivim....* Digueu si mantenen el to de broma.

4. La majoria de comparacions del text recorren a la hipèrbole per aconseguir un impacte. Establiu comparacions d'aquesta mena entre alguns elements del vostre poble o ciutat, de manera que també en quedí una visió irònica.

5. Mireu de descriure la vostra aula de manera hiperbòlica.

6. Hi ha frases en el text que semblen comparacions però a les quals falta algun element. Busqueu-ne exemples i digueu quin element els falta. Com s'anomena aquest recurs literari?

7. Descriuiu metafòricament algun indret del vostre poble o ciutat.

8. El text podria considerar-se una descripció de la ciutat basada sobretot en l'adjectivació, la comparació i la metàfora. Substituiu aquests elements qualificatius per uns altres de manera que la visió de la ciutat sigui totalment oposada.

9. La visió irònica de l'autor es basa en el fet de mirar-se les coses d'una manera molt personal. Això és possible de fer quan algú coneix molt bé allò de què parla. Mireu de fer una descripció irònica de vosaltres mateixos, utilitzant comparacions ben personals i noves, com fa Trabal:

PROPOSTES GENERALS

1. Creieu que aquest text és una crítica de Sabadell i de la seva gent? Busqueu algun fragment que fonamenti la vostra resposta i digueu si n'hi ha algun que també es pugui aplicar al lloc on viviu vosaltres.

2. Cerqueu quins arguments positius a favor de quedar-se a viure a la seva ciutat dona Trabal i digueu en què es diferencien dels que semblaven no agradar-li. Hi veieu moltes diferències? Quines hi vol establir l'autor?

3. Per què us sembla que l'autor acaba dient-nos que estima Sabadell?

4. Digues per quin motiu escriu això en un diari de la mateixa ciutat que critica.

5. Trobeu que la vostra localitat mereixeria que se'n diguessin coses així? Què en diríeu, vosaltres, del lloc on viviu?

6. Si podeu, busqueu en una publicació dels anys vint o trenta de la vostra localitat (aprofiteu per visitar la biblioteca, si n'hi ha) alguna crònica local de l'època que permeti copsar-ne l'ambient.

Text 2: El barri antic

El barri és venerable, noble i silenciós, amb carrers estrets i cases amples, que semblen deshabitades. Entre les volades dels casals, el cel fa vibrar el seu blau lluminós com una llançada. L'herba creix entre les juntes de les pedres, amples com lloses. Rompen el silenci, de tard en tard, remors de campanes.

Pel barri, no hi passa ningú. «Els veritables habitants d'aquests carrers són els gats», ha dit Santiago Rusiñol.

Mallorca és un país privilegiat per als éssers gatescos. El gat exigeix silenci, ordre i netedat, com un filòsof escolàstic: els renous del món no el deixarien meditar. Els gats i els canonges guarden analogies. Així han triat el mateix barri. L'aristocràcia, la burgesia, també anhelen reposar. L'escenari és apropiat. [...]

A l'altre cap de ciutat, als afores, pel Terreno, per Gènova, es belluga un món colonial, compost de pintors, turistes i senyorettes que fumen. Són gents estranyes que es banyen a l'hivern i viuen d'esquena a la religió. Fabriquen cocktails endiablat. Donen balls i tes. El barri antic fingeix ignorar-ho. Sense valor ni desigs per a declarar-los batalla, opta per declarar-los inexistents: «¿Creis, Monsenyor, que el mes que ve serem a França, restablerts en els nostres privilegis?», preguntava, per allà el 1792, un vell prelat a un company d'emigració. I replicava l'altre, prenent un pols de rapè: «Monsenyor, no se m'ocorre cap inconvenient».

Alguna senyoreta indígena, en els tes quasi litúrgics del casino, demana ja cocktails de ginebra i vermut. Dues d'elles, al carnaval, s'atreviren a encendre una cigarreta. L'aire està carregat de presagis...

Però el barri antic no se n'adona.

A les platges estava privat que els homes passassin a la part de les senyores. Les americanes escamotegen aquesta llei passant elles a la part dels homes. Tal volta alguna mallorquina exaltada les imita. El barri antic no se n'adona.

Els senyors, els canonges i els gats, viuen en una perpètua sesta. Les campanes de la Catedral, lentes, clamoroses, regulen llurs existències. Cap al tard, les senyores van a la novena i resen pels avantpassats. Totes descendeixen de la Conquesta de Mallorca.

PROPOSTES GENERALS

1. Us sembla que la ciutat que se'ns descriu en el text té característiques de poble? Justifiqueu la resposta.
2. En aquest fragment se cita Santiago Rusiñol. Qui era? Va escriure alguna obra dedicada a Mallorca? Quina?
3. Al text es compara els gats amb els filòsofs escolàstics. Busqueu informació sobre l'escolàstica i sobre alguns dels seus representants. Un cop tingueu aquesta informació, digueu per quin motiu s'estableix la comparació. Us sembla adequada?

COMPARACIÓ DE TEXTOS

1. El narrador diu que és *simbòlic* que un llamp hagi destruït *el romàntic pi que va immortalitzar un poeta gloriós*. A quin poeta i a quin poema es refereix? Busqueu-lo en alguna antologia o manual, en l'apartat dedicat als poetes de l'Escola mallorquina, i comenteu per què l'esmenta aquí Llorenç Villalonga.

PROPOSTES DIDÀCTIQUES GLOBALS

1. Tant Trabal com Villalonga utilitzen la ironia per parlar de les seves ciutats. Si parlessin d'una ciutat que no fos la seva, creieu que farien el mateix?
2. En tots dos textos, la ironia es mostra clarament a través, sobretot, d'algunes frases. Busqueu-ne tres de cada text i compareu-les, indicant en quins elements urbans es fixa cada autor.
3. Tots dos textos dirigeixen la seva mirada irònica vers elements ciutadans, però cada autor es refereix a un tipus de ciutat diferent. Com definiríeu Palma, segons el text de Villalonga, i Sabadell, segons el de Trabal? Quines diferències creieu que ens remarquen els autors?
4. Feu una breu descripció irònica de dues ciutats que conegueu, que es corresponguin a aquests dos «tipus» de ciutats que hem vist.

III. CIUTAT OBJECTIVA

Les ciutats que coneixem les fem tan nostres que potser s'allunyen del que són en la realitat. És molt difícil trobar algun autor que no manipuli o canviï l'aspecte d'una ciutat per fer-nos arribar, a través d'ella, sensacions i idees més enllà del simple retrat. Per això denominem aquest apartat la ciutat (falsament) objectiva.

Text 1: L'estiu

Al capdamunt de la Rambla les veles de quatre cafès ombrejaven rengleres de taules. Quasi buides. Poca gent asseguda. La vida de cafè s'havia acabat, a la ciutat. Molts d'ells havien plegat. D'altres s'havien reduït. Recordava els cafès de dotze o quinze anys enrera, plens de gom a gom. Tothom o quasi tothom hi anava. A l'hivern, les sales dels cafès es submergien en una espessor de fum com de boira baixa. De fora estant, només es veia una llum esborrada i confusa.

Als jardinets dels darreres de l'Ajuntament no hi havia ni una ànima. Les quatre palmeres i el monument al ciutadà il·lustre enmig d'un petit llac amb peixos vermells. Més tard, quan el sol deixaria de picar, vindrien els vells a asseure's al seu banc i a donar un tros de pa als peixos. El carreró de l'estudi, estretíssim, era un forn. A l'escala, la gent del segon pis tenia la porta oberta. La ràdio anava fort. Partit de futbol.

Joan Vila Casas, Matèria definitiva

PROPOSTES DE LLENGUA

1. El paisatge dels *jardinets dels darreres de l'Ajuntament* és definit amb alguns adjectius que expliquen quina impressió produeix al protagonista. Digueu quins són aquests adjectius i comenteu quina idea ens vol suggerir el narrador.
2. Al text surt l'expressió *de gom a gom*, que és una locució adverbial. Expliqueu què vol dir i anoteu altres locucions de significats diversos que hagueu sentit:

Locució adverbial	Significat
<i>de gom a gom</i>	

3. Al text podeu trobar més d'una vegada l'adverbi *quasi*, que sol pronunciar-se malament. Busqueu un sinònim d'aquest adverbi i apliqueu-lo a les frases del text que els correspon.
4. L'adverbi de l'exercici anterior té un diftong creixent al principi. Expliqueu la diferència que hi ha entre els diftongs creixents i els diftongs decreixents. Quins altres diftongs creixents hi ha? Escriviu una paraula d'exemple de cada un.
5. El mot *reduït* que apareix en el text porta dièresi. Per què? Hi ha altres formes d'aquest verb que van sense dièresi i que n'haurien de dur segons la norma general. Escriviu-les i expliqueu per què no en porten.

PROPOSTES DE LITERATURA

1. El text té dos fragments referits a temps oposats. Indiqueu quins són els centres d'atenció en què l'autor es fixa.
2. El fragment de Vila Casas és ple de frases juxtaposades, algunes molt breus. Quina finalitat persegueix l'autor utilitzant aquest estil? Expliqueu-la.
3. En la mesura que us sigui possible, substituïu els punts del primer paràgraf per nexes de coordinació o subordinació, sense que canviï el sentit del text. Quin canvi s'ha produït des del punt de vista literari?
4. El text dona la sensació que un personatge camina per la ciutat i va anotant el que veu. De tant en tant li vénen al cap alguns records. Mireu de distingir què són records i què és el que viu directament.
5. Digueu què en pensa, del que va veient, aquest personatge. Diríeu que s'ho mira amb tendresa? Amb humor? Amb indiferència? Amb curiositat? Amb avorriment? Raoneu la vostra resposta.
6. Les tres darreres frases del text són gairebé tallants. A la darrera li falta el verb i tot. Digueu per què creieu que l'autor les escriu així.
7. El text té algunes frases amb sentit figurat. Busqueu-les i expliqueu-ne el significat.
8. Busqueu un paisatge del vostre entorn habitual i descriuiu-lo utilitzant frases juxtaposades i breus. Mireu de donar una idea del que en penseu, de la impressió que en teniu:

9. La descripció del tros de ciutat pel qual passeja el personatge sembla objectiva. Digueu quins elements ajuden a donar aquesta visió.

PROPOSTES GENERALS

1. L'acció de la novel·la a la qual pertany aquest fragment passa a Sabadell en els anys 50-60, però el segon paràgraf del text podria referir-se a qualsevol ciutat gran o petita d'avui. Hi ha algun indret de la vostra ciutat o poble que pugui assemblar-s'hi? Descriuiu-lo:

Text 2: L'estació

Vaig arribar a València a les tres. Abans que el comboi entrés a l'estació, vaig saltar del tren. La sort no m'abandonava: no em va veure ningú.

Vaig caminar per les vies fins arribar a l'andana. No hi havia cap vigilant a la vista i vaig poder passar al vestíbul de l'estació, sense més problemes.

Vaig anar de pet als lavabos.

Feien fortor d'orins i de suor i estaven embussats. Però l'aigua de les aixetes dels rentamans era potable i a mi em va semblar el millor whisky d'Escòcia. Un cop apaivagada la set, em vaig mirar al mirall. El meu aspecte era desastrós. Tenia les celles socarrimades i el cabell ple de cendra. El niqui que m'havia comprat a Dénia estava esquinçat davall el braç i un costat, i duia els braços untats de pomada i de sutge.

Jaume Fuster, *La corona valenciana*

PROPOSTES DE LLENGUA

1. Els mots *whisky* i *niqui* que surten al text són estrangerismes. Per què? En coneixeu d'altres? En cas afirmatiu, digueu quins.

2. Després de discutir-ho a classe, contesteu aquestes preguntes segons la vostra opinió:

- a) Creieu que s'han d'admetre estrangerismes?
- b) Quins criteris s'haurien de seguir per acceptar-ne?
- c) Està justificada la inclusió de lèxic estranger al corpus de la llengua?

Raoneu les vostres opinions.

3. *Rentamans* és un mot compost format per un verb i un nom. Una altra manera de crear paraules noves és la derivació. Expliqueu la diferència que hi ha entre ambdós procediments (la derivació i la composició).

4. Escriviu dos mots compostos de cadascuna de les combinacions següents:

verb + nom	verb + verb	verb + adjectiu	nom + nom

5. L'expressió *Anar de pet als lavabos* és una frase feta. La nostra llengua en té moltes. Féu una llista de frases fetes que expressin els significats següents:

anar ràpid: _____

anar poc a poc: _____

tenir molta feina: _____

estar preocupat: _____

deure diners: _____

gastar més del compte: _____

6. El temps verbal utilitzat en el text és el passat perifràstic. Canvieu els temps verbals següents i substituiu-los per l'imperfet d'indicatiu:

<i>Vaig arribar</i>	
<i>Vaig saltar</i>	
<i>Va veure</i>	
<i>Vaig caminar</i>	

<i>Vaig poder</i>	
<i>Vaig anar</i>	
<i>Va semblar</i>	
<i>Vaig mirar</i>	

7. Al text surt l'expressió *Feien fortor d'orins i de suor*. Escriviu expressions similars relacionades amb els cinc sentits:

olfacte	<i>feien fortor d'orins i de suor</i>
oïda	
vista	
gust	
tacte	

PROPOSTES DE LITERATURA

1. Fixeu-vos en els temps verbals que apareixen en el fragment. Considereu que el text és narratiu o bé és més aviat descriptiu? Justifiqueu la resposta.

2. Amplieu el text fent una descripció més detallada de l'estació de tren.

3. Imagineu-vos que viatgeu en un tren sense pagar i expliqueu, en primera persona, les vostres impressions:

6. Mireu d'imaginar com ha estat el viatge del personatge del text. Redacteu tot el que li ha pogut passar durant el trajecte.

PROPOSTES GENERALS

1. Descriviu el moviment que es produeix en una estació de tren.
2. Doneu algunes raons per convèncer algú d'utilitzar més sovint els transports públics que els mitjans privats.
3. El text parla de Dénia. Situeu aquesta ciutat en un mapa i busqueu informació sobre la seva història en una enciclopèdia. Expliqueu quina relació existí, durant l'edat mitjana, entre Dénia i Barcelona.

Text 3: El tramvia

-Acabi de pujar o salti a terra: ¿no sap que, a l'estrep, no hi pot anar ningú? -va dir-li el cobrador amb mal humor que l'atapeïment del tramvia gairebé justificava.

En Millàs, ciutadà dòcil, va obeir com va poder. Una pressió suau en la forma, però tenaç en el fons, va permetre-li d'hissar-se fins a dalt del tramvia i de restar penjat sobre el buit en una actitud francament incòmoda. Al carrer d'Aragó, un petit moviment del passatge li va permetre d'esquitllar-se dins del tramvia i de seure al costat d'una noia tota absorbida en la lectura d'una novel·la. La cara, un xic inclinada sobre el llibre, era tot just albiradora. En Millàs no va insistir: va acontentar-se de mirar les mans passablement fines i els peus passablement calçats. Ell no era un d'aquests homes impertinents que s'entossudeixen a fer girar el cap a totes les dames per veure'ls els ulls. Va treure un diari de la butxaca i va posar-se a llegir. Anava a la fi del trajecte; no li calia, doncs, vigilar on era.

A la Travessera va baixar més gent que no en va pujar; als Josepets no restava sinó una dotzena de persones; al Viaducte de Vallcarca varen restar la noia i En Millàs, tots dos sols dins al tramvia, que la solitud feia enorme. Tots sols i asseguts en el mateix banc, costat per costat.

En Millàs va alçar els ulls i va adonar-se'n. Ella, va deixar de llegir sobtadament, una mica esverada... On era? En Millàs va sentir la pregunta tot i que ella no havia desclòs els llavis; però, discret, va abstenir-se de respondre. Altrament, no calia. Ella havia reconegut tot seguit el paratge, i, assossegada, va tractar de reprendre la lectura. No va poder. Feia fresca i a estones gairebé fred. Ella va cordar-se un botó del jersei i va llençar una mirada vers la porta del davant, oberta de bat a bat... Ell va comprendre. Al cap d'uns segons va alçar-se i va tancar... Havia tancat per ella, era evident; donava les gràcies? No, no. Eren dos desconeguts; fóra ridícul que ella es tingués per informada d'una cortesia anònima, sense adreça...

Mentrestant, el reflector del Tibidabo cobria el cel de fugitives clarors. El conductor cantussejava talment com si aquella volta fos la darrera de la jornada, i el cobrador embolicava monedes de deu cèntims amb trossos de diari.

Ell i ella, asseguts en el mateix banc, enmig del tramvia desert il·luminat sentien una mena de malestar... Ell va ésser a punt dues vegades d'alçar-se per anar a seure en un altre banc.

*Pensava: «Qualsevol que ens vegi pensarà que ho hem fet a posta, de seure plegats.»
Ella feia interiorment: «Si em veu algú de casa, creurà que porto al costat un pretendent.»*

I tots dos s'esforçaven a desfer aquesta possible interpretació amb un posat que volia ésser distant sense deixar d'ésser correcte.

Ell seguia: «I és bonica.»

Sí. Ella era bonica, amb una bonicor dolçament apagada per la modèstia dels vestits i tènueament estremida per la consciència d'obligacions concretes. Un banc? Un magatzem? Un despatx de notari?... En Millàs feia hipòtesis sobre l'ocupació d'ella sols pel gust de pensar en la seva companya sense confessar-s'ho.

Ella deia interiorment: «És simpàtic... la cura amb què evita de semblar un conquistador el fa simpàtic.»

Sí. Ell resultava simpàtic no sols perquè evitava de ser un conquistador sinó perquè tot evitant-ho, palesava un sentiment una mica allunyat de la indiferència.

Però pel passadís del tramvia, va venir el cobrador i amb una ingènua brutalitat va dir:

-Rediez, ¡qué solicos han quedao ustedes!

Ell i ella no van respondre res.

Ruboritzats fins a la punta de les pestanyes, van provar de somriure a la dita del cobrador, que tot d'una tirava per terra el delicat edifici que havien bastit amb llur silenci.

«Ustedes»... El bon home amb un sol mot els havia acostat violentament, com es fa de vegades amb dues criatures que no volen reconciliar-se després d'una renyina; tants equilibris que havien fet per romandre al caire de l'abisme i té, un sol mot els hi precipitava!

Lluitar era inútil. Varen abandonar-se a la il·lusió amorosa. Llur diàleg va seguir en un crescendo vertiginós.

-Per què no? -feia ell sense badar boca-. No ens coneixem de res però ens estimem amb tota l'ànima.

-Amb tota l'ànima, desesperadament -feia ella, sense bellugar els llavis.

-Oh, deliciosa fuga! Tot el que hem fet avui ha estat feixugament lògic, tan aclaparadorament enraonat...

-Tan verinosament ensopit...
 -Que aquesta follia d'estimar-nos sense més ni més, abans de saber qui som i d'on venim, lliurant-nos a aquest atzar que ens ha deixat costat per costat sols en el mateix banc d'un tramvia...
 -Sembla una deslliurança oi?
 -Una evasió celeste!
 -T'estimo!
 -T'estimo!

El tramvia s'havia aturat una estona. El cobrador va girar-se vers la parella aparentment muda i immòbil i va dir:

-No hay corriente. Me parece que tendrán que seguir a pie.

Tots dos varen alçar-se amb un petit surt, i varen baixar del tramvia.

-Va cap a la Bonanova? -demanà ell.
 -Sí senyor -va respondre ella.

I, plegats, varen desaparèixer en el carrer ombrívol.

Carles Soldevila, «Plaça Catalunya-Bonanova»

PROPOSTES DE LLENGUA

1. Busqueu el primitiu dels mots següents:

Atapeïment	Atapeir	Moviment	_____
Incòmoda	_____	Acontentar-se	_____
Passatge	_____	Cantussejava	_____
S'entossudeixen	_____	Ciudadà	_____
Verinosament	_____		

2. Indiqueu a qui o a què fan referència en el text els pronoms següents i digueu-ne la funció sintàctica:

Pronom	Substitució	Funció sintàctica
Dir-li		
Ho hem fet a posta		
Confessar-s'ho		
Evitant-ho		
Els hi precipitava		

3. Indiqueu el temps verbal de les formes *acabi, salti, vegi*. Poseu en aquest mateix temps i persona els verbs següents: *permetre, baixar, seure, insistir, haver i ésser*:

<i>permetre</i>	
<i>baixar</i>	
<i>seure</i>	
<i>insistir</i>	
<i>haver</i>	
<i>ésser</i>	

PROPOSTES DE LITERATURA

1. Escriviu un text en què també es faci un recorregut per la ciutat -real o imaginària-, però en aquest cas per a reflectir l'antipatia progressiva entre dos personatges:

2. Passeu els fragments dialogats del text —és a dir, en estil directe— a estil indirecte, i constateu els canvis en els temps verbals.

3. Continueu el text a partir del moment en què s'acaba, tot fent que el recorregut urbà s'ampliï i es compliqui.

4. Amplieu algunes parts del text de manera que la ciutat hi adquireixi més protagonisme, tot descrivint el paisatge urbà que es recorre amb el tramvia.

PROPOSTES GENERALS

1. Situeu el text cronològicament de manera aproximada a partir tant de l'ambientació com de l'actitud o del llenguatge de tots dos personatges. Digueu com us sembla que actuarien en la vostra època.
2. A partir de la pregunta anterior, actualitzeu el text de manera que:
 - a) La situació es produeixi en un altre mitjà de transport.
 - b) L'amor a primer cop d'ull entre els dos personatges es faci més explícit.
3. La visió de la ciutat que aquí es dona és aparentment neutra. Digueu, però, què implica que els dos personatges baixin a la Bonanova, barri distingit de Barcelona, i quina possible relació té aquest fet amb el model de llenguatge emprat i amb l'actitud que adopten.

PROPOSTES DIDÀCTIQUES GLOBALS

1. Aquests tres textos que s'agrupen sota el títol de **Ciutat objectiva** pretenen explicar com és la realitat urbana de cada ciutat. Ja sabem, però, que la literatura no és mai del tot objectiva (és, més aviat, *falsament* objectiva) i això es pot veure en alguns detalls que distorsionen allò que retraten. Cerqueu, en cada text, almenys un fragment on es faci evident que el narrador és *falsament objectiu* i que, per tant, opina, ni que sigui de manera oculta, sobre el que explica.
2. Observeu el punt de vista narratiu dels tres textos. Creieu que aquest punt de vista influeix en la visió objectiva que pretén donar l'autor? Raoneu la resposta.
3. Digueu quin dels tres textos us sembla més objectiu i expliqueu per què.
4. La tècnica més depurada per aconseguir una visió objectiva d'una ciutat seria, potser, el cinema, però els realitzadors també «trien» quina part de la realitat filmen. Descriviu el vostre poble o ciutat com si fóssiu un director de cinema que va filmant, des de darrera la seva càmera, tot el que veu.

IV. CIUTAT ONÍRICA

*Girona té moltes tardes
que són del nord. Un ventet
que passa enmig dels til·lers,
un murmurar de les fulles...
I es desvetllen els espectres:
Nannerl que riu al piano
o Wolfgang al clavicordi
amb els seus ditets menuts.*

Narcís Comadira, *Les ciutats*

En la poesia, sovint hi apareix una transmutació de la realitat, com la que presenta aquí Narcís Comadira. En les novel·les també succeeix que la mirada d'algun personatge transforma el paisatge urbà en què es mou en un món que barreja fins a confondre la realitat amb la imaginació, el desig o la por. Això ho anomenem **Ciutat onírica**, perquè la visió que se'ns dóna del món urbà està moltes vegades desdibuixada com en els somnis, amb la finalitat de presentar-nos com és el món intern del qui mira.

Text 1: El passat

El ganivet tenia el mànec de fusta travessat per tres clauets amb la cabota aixafada perquè no es pogués desenganxar mai més de la fulla. Duia les sabates a la mà i quan vaig haver sortit al pati vaig ajustar el balcó moguda per una força que m'estirava, que no em venia de dins ni de fora i apuntalada en una columna per no caure em vaig posar les sabates... Em va semblar que sentia el primer carro, lluny, encara mig perdut no sé on al mig de la nit que s'acabava... Al perseguir es van moure unes quantes fulletes plenes de llum de fanal i unes ales d'ocell van fugir. Una branqueta va tremolar. El cel era blau fosc i contra aquest blau de tan amunt s'hi retallaven els terrats de les dues cases de pisos de l'altra banda del carrer amb les galeries encarades. Em semblava que tot el que feia ja ho havia fet sense que pogués saber ni on ni quan, com si tot fos plantat i amb arrels en un temps sense memòria... I em vaig tocar la cara i era la meva cara amb la meva pell i el meu nas i amb la meva volta de la galta, però tot i que era jo veia les coses emboirades però no mortes: com si els haguessin caigut al damunt núvols i núvols de pols... Vaig trencar a l'esquerra, cap al carrer Gran, abans d'arribar al mercat i més avall de la casa de les nines. I quan vaig arribar al carrer Gran vaig caminar per l'acera de rajola, fins arribar a la pedra llarga del cantell i allí em vaig quedar com una fusta per fora, amb tota una puja de coses que del cor m'anaven al cap. Va passar un tramvia, devia ser el primer que havia sortit de les cotxeres, un tramvia com sempre, com tots, descolorit i vell —i aquell tramvia potser m'havia vist córrer amb en Quimet al darrera, quan vam sortir com rates boges venint de la plaça del Diamant. I se'm va posar una nosa al coll, com un cigró clavat a la campaneta. Em va venir mareig i vaig tancar els ulls i el vent que va fer el tramvia em va ajudar a arrencar endavant com si m'hi anés la vida. I a la primera passa que vaig fer encara veia el tramvia deixat anar aixecant espurnes vermelles i blaves entre les rodes i els raïls. Era com si anés damunt del buit, amb els ulls sense mirar, pensant a cada segon que m'enfonsaria, i vaig travessar agafant fort el ganivet i sense veure els llums blaus... I a l'altra banda em vaig girar i vaig mirar amb els ulls i amb l'ànima i em semblava que no podia ser de cap de les maneres. Havia travessat. I em vaig posar a caminar per la meva vida vella fins que vaig arribar davant de la paret de casa, sota de la tribuna... La porta estava tancada. Vaig mirar enlaire i vaig veure en Quimet, que, al mig d'un camp, prop del mar, quan jo estava embarassada de l'Antoni, em donava una floreta blava i després es reia de mi. Volia pujar a dalt, fins al meu pis, fins al meu terrat, fins a les balances i tocar-les tot passant... Havia entrat feia molts anys per aquella porta casada amb en Quimet i n'havia sortit per casar-me amb l'Antoni i amb els nens al darrera. El carrer era lleig i la casa era lletja i l'empedrat era un empedrat només bo per carros i cavalls. El fanal era lluny i la porta era fosca. Vaig buscar el forat que en Quimet havia fet a la porta, damunt del pany, i el vaig trobar

de seguida: tapat amb suro damunt del mateix pany. I vaig començar a treure miques de suro amb la punta del ganivet.

Mercè Rodoreda, *La Plaça del Diamant*

PROPOSTES DE LLENGUA

1. Al text surt el mot *presseguer*, que és un derivat de *préssec*: separeu-ne el sufix. Escriviu el nom d'uns quants arbres fruiters formats amb sufixos diferents.
2. Els mots *clauet*, *fulleta* i *branqueta* són els diminutius de *clau*, de *fulla* i de *branca* respectivament. Escriviu els diminutius i els augmentatius dels mots següents, extrets del text:

	Diminutiu	Augmentatiu
<i>ocell</i>		
<i>blau</i>		
<i>rata</i>		
<i>cigró</i>		
<i>mercat</i>		

PROPOSTES DE LITERATURA

1. La narració és en primera persona. Què us sembla que vol expressar l'autora utilitzant aquest punt de vista?
2. Moltes frases d'aquest text acaben en punts suspensius. Per què creieu que fa servir tant aquest recurs?
3. Moltes oracions del text comencen amb la conjunció copulativa *i*: *I em vaig tocar la cara...*, *I em vaig posar a caminar...*, *I quan vaig arribar al carrer...* Expliqueu com s'anomena aquest recurs literari i digueu per què us sembla que l'empra l'autora.
4. Escriviu un text breu, també ple de conjuncions copulatives, tot expressant l'estat d'ànim d'un personatge que us inventeu:

5.ª Mercè Rodoreda utilitza sovint comparacions: *...com si tot fos plantat i amb arrels en un temps sense memòria... com si els haguessin caigut al damunt núvols i núvols de pols ...era com si anés damunt del buit...*:

- a) Expliqueu el significat de les comparacions anteriors.
 - b) Intenteu fer comparacions similars per expressar alguns sentiments com l'amistat, la compassió, l'amor, etc.
6. Busqueu les figures literàries del fragment i expliqueu la seva funció en el text.
 7. Al text surt la frase *fulletes plenes de llum de fanal*, que és una metàfora:
 - a) Busqueu al text altres metàfores.
 - b) Descriviu amb aquest mateix recurs les sensacions que desperten alguns fenòmens naturals, com per exemple: el reflex de la lluna a l'aigua del mar o del riu, la resplendor d'un llampec entre la pluja, etc.
 8. Descriviu la sensació que us ha produït la lectura d'aquest fragment.
 9. L'autora utilitza els elements habituals de la ciutat per expressar allò que sent. Expliqueu com ho fa.

PROPOSTES GENERALS

1. A quin barri de Barcelona és la plaça del Diamant?
2. Com és el barri on vosaltres viviu? Descriviu-lo.
3. Poques ciutats actuals tenen tramvies. Si n'heu vist algun, expliqueu quines característiques bàsiques el diferencien d'un autobús.

COMPARACIÓ DE TEXTOS

1. Llegiu algun fragment d'una altra obra de la mateixa autora, bé del *Carrer de les Camèlies* o de *Mirall trencat*. Constateu a quines ciutats es desenvolupa l'acció i en quina època.
2. Fixeu-vos en els temps verbals i en la persona gramatical utilitzada, que sol emprar l'autora en les seves obres. A què creieu que obeeix aquesta tria?
3. Assenyaleu allò que més interessa l'autora: els fets, les sensacions, el paisatge, els sentiments...

Text 2: La multitud

Un altre record molt llunyà, potser de la mateixa època, és el d'un dematí de diumenge que en comptes d'anar a les Planes vam anar al port; hi anàvem en efecte algunes vegades i pujàvem en «golondrina», que ens engrescava. Però el que m'ha quedat més en el record no és pas la «golondrina», sinó les cames dels passants a la Rambla; anàvem a peu des de casa fins al port i aquell tros de Rambla, entre el carrer de l'Hospital i la porta de la Pau, anava ple de gent de gom a gom els dematins dels diumenges. Com que jo era tan menuda aleshores, no veia més que cames i més cames, un bosc de cames movent-se; ¡quina tristesa em feien tantes i tantes cames d'homes i de dones! ¿Per què t'ho explico? Perquè tu em demanes records d'infància; i ja ho veus... ¡prou per avui de records d'infància, que és un tema que em deprimeix! Aquell lúgubre bosc de cames només s'interrompia a les travessies; en aquells temps, al costat de cada fanal de gas, hi solia haver un camàlic amb barretina vermella esperant el possible client i una dona que venia globus de colors -«bombes» en dèiem aleshores-; a cada travessia, el vermell viu de la barretina del camàlic i les llampants coloraines de les «bombes» em donaven com una alegria, però que poc durava; tot seguit de travessar em tornava a trobar immersa en aquell oceà de cames i més cames...

Joan Sales, *Incerta glòria*

PROPOSTES DE LLENGUA

1. Expliqueu el significat de:

Lúgubre	
Camàlic	
Llampants	
Immersa	

PROPOSTES DE LITERATURA

1. La narradora-protagonista no dóna cap explicació de per què la visió de les cames dels vianants li resulta desagradable. Amplieu una mica el text tot concretant aquests possibles motius.

2. Digueu quins són els elements que la narradora contraposa a les cames dels vianants i assenyalau quins contrastos hi estableix.

3. Redacteu un text, també en primera persona, que reflecteixi, com aquest, el malestar de l'individu enmig de la multitud. Intenteu que tingui connotacions oníriques:

4. La narradora s'adreça a un interlocutor. Convertiu el text en un diàleg, en el qual aquest interlocutor també evoqui records similars d'infantesa.

5. La narradora parla de *lúgubre bosc de cames* i de *l'oceà de cames i més cames*. Digueu quin recurs literari és aquest i redacteu un text breu en el qual apareguin imatges semblants.

6. Escriviu un text breu amb aquests mateixos elements que caracteritzen l'època del fragment d'*Incerta glòria* i afegiu-n'hi d'altres (tramvies, tipus de vestimenta de la gent, etc.).

PROPOSTES GENERALS

1. Enumereu els elements del text que, ni que sigui de manera aproximada, ens ajuden a situar cronològicament l'acció. Canvieu-los per d'altres que l'ambientin en l'actualitat.

COMPARACIÓ DE TEXTOS

1. Compareu la visió de la Rambla de Barcelona que ens dóna la protagonista amb la de Lleonard de *Lleonard o el sexe dels àngels* de Terenci Moix que heu vist en l'apartat I.

2. A partir de la comparació entre tots dos textos, digueu per què us sembla que hem inclòs el de Joan Sales en aquest apartat i el de Terenci Moix en el primer.

PROPOSTES DIDÀCTIQUES GLOBALES

1. Tant el fragment de M. Rodoreda com el de J. Sales relacionen objectes i llocs quotidians amb sensacions íntimes, fins a barrejar-se. Això també passa en els somnis, on es confonen el món real i el món imaginari. Expliqueu un somni en el qual hi apareguin elements reals que serveixin per identificar les sensacions del qui somnia.

2. Les dues protagonistes d'aquests textos ens parlen de records. Creieu que ens volen explicar el seu passat? En cas que no sigui així, per què en parlen tant? Què ens volen explicar?

3. Què tenen en comú els dos autors? Consulteu algun resum biogràfic abans de contestar.

V. CIUTAT SÍMBOL

La ciutat en la qual beuen i parlen, pensen i caminen [els personatges de l'Ulisses de Joyce] és una prolongació de les seves ments, i això és, òbviament, un estratagema meditat per la banda de Joyce.

Andrew Carpenter, Dublín a l'època de Joyce i Yeats

Moltes vegades l'autor sol triar meticulosament aquest o aquell lloc per situar-hi l'acció pel valor simbòlic que poden tenir als ulls del lector. Per això, quan parlem de la **Ciutat símbol** pretenem que el lector fixi amb atenció la seva mirada en els elements urbans del text i estableixi la relació que l'autor pretén que hi hagi entre el lloc i algun aspecte de la seva història. Tal com Carpenter diu que va fer Joyce amb Dublín en la seva mítica novel·la.

Text 1: La tardor

Barcelona, aquella incòmoda nit de novembre, la nit de Sant Martí, va quedar tapada per una boira espessa, sòlida. Era el primer dia sense pluja després d'una setmana de ruixats. Les diligències i les expedicions que comptaven arrencar viatge amb l'ajut dèbil del quart minvant es van trobar a les fosques. I quan la boira ja s'havia fet mestressa de la ciutat, des de l'Estudi General fins a l'Hort de Sant Francesc, del Teatre a la Plaça del Blat i més avall, Bòria enllà; des del Palau de la Virreina al carrer de l'Argenteria i a Santa Maria del Mar i al Pla de Palau; quan les poques teieres enceses havien esdevingut completament inútils; quan la mateixa boira feia tremolar de fred els mariners que, dalt del vaixell, feien la seva guàrdia acompanyats només del xop-xop apagat i lent de l'aigua contra el buc; quan la diligència de Madrid ja havia carregat baguls, maletes i il·lusions i l'amo Sants despertava els passatgers i els cavalls piafaven delerosos d'enfilar cap a la Creu coberta; quan la muntanya de Montjuïc, salvada de la boira, contemplava amb indiferència el llençol de cotó fluix estès als seus peus..., la Vicenta del Pi tocava les tres batallades de la matinada i un gat, a la teulada del palau Fivaller, va tenir una esgarripança. L'espessor de la boira havia tornat somort, envellutat i misteriós el so de la Vicenta com si anunciés mals averanys, com si juguessin a l'eco, la Tomasa de la Seu tocava tres batallades, seguida de l'Agustina de Sant Sever i la més suau de Sant Just i Pastor, la Pastoreta. I amb dos exactes minuts de retard, la de Santa Mònica, al costat de la caserna, anunciava el que tots els gats teuladers ja s'havien après. A aquella hora havia retornat la quietud al carrer Ample, dispersats els últims vehicles, els dels tocaradans que no saben trobar l'hora de dir adéu, i la foscor s'havia instal·lat davant la façana del palau del marquès de Dosrius... I quatre cantonades més enllà, a la no tan il·lustre mansió dels Massó, sa senyoria, ulls oberts, immòbil per no despertar donya Marianna, veia passar davant seu, obsessivament, el somriure tibet i distant de donya Gaietana la inaccessible, i la mirada plena de dolor, plena de no comprendre res de l'Elvira, pobrissona meva, que això és un turment.

Jaume Cabré, *Senyoria*

PROPOSTES DE LLENGUA

1. El mot *teieres*, que surt al text, és un derivat. Digueu-ne el primitiu.
2. El mot *envellutat* també és un derivat, però s'ha format amb un procediment diferent de l'anterior. Digueu com.
3. Feu derivats seguint aquests dos procediments:

<i>teieres</i>	<i>envellutats</i>

4. *Xop-xop* és una onomatopeia. Digueu quin significat té. Escriviu-ne d'altres i digueu quin so reproduceix cadascuna:

Onomatopeia	Significat
<i>xop-xop</i>	

5. Expliqueu el significat dels mots següents:

<i>Piafaven</i>	
<i>Batallades</i>	
<i>Gat teulader</i>	
<i>Tocatardans</i>	

5. L'autor utilitza la conjunció *quan* per introduir oracions subordinades temporals. Busqueu-les al text i construïu oracions similars.

PROPOSTES DE LITERATURA

1. L'autor parla de les campanes de les esglésies del Pi, de la Seu, etc. sense citar-les explícitament. Com podem deduir que es refereix a elles? Es pot considerar un recurs literari això? Raoneu la resposta.

2. Escriviu un text en què us referiu repetidament a algun objecte, edifici, indret... sense anomenar-lo explícitament.

3. Quins elements fa servir l'autor per indicar-nos el pas del temps?

4. Seguint el mateix procediment que Jaume Cabré, descriuiu literàriament el centre del vostre poble o ciutat:

5. Raoneu si aquesta tècnica descriptiva s'hauria pogut utilitzar, amb els mateixos resultats, en un altre indret que no fos la ciutat.

PROPOSTES GENERALS

1. Sabeu quina és la nit de Sant Martí? Expliqueu-ho. Busqueu informació sobre les dites tradicionals que hi ha al voltant d'aquesta data i feu-ne un recull.

2. Digueu què és una diligència. Amb quin mitjà de transport actual se la pot comparar? Expliqueu breument l'evolució del transport de viatgers al llarg del temps.

3. Digueu en quin segle situa l'autor l'acció del llibre i quins elements us han ajudat a esbrinar-ho.

4. Digueu de quin segle són i a quin estil arquitectònic pertanyen les esglésies esmentades en aquest fragment.

4. Digueu de quina zona o de quin barri de Barcelona parla el text i per quin motiu l'acció no pot ser situada en altres zones de la Barcelona actual.

COMPARACIÓ DE TEXTOS

-Tira, tira! I tu et dius barceloní? Torna a mirar-t'ho: aguanta't la roba, no hi veus l'ombra del passat? Totes aquestes fornícules buides, les campanes de Santa Maria, la Bacallanera i la Tomasa... ¿que potser és de debò, que no et diuen res? El teu passat és aquí, nen meu, i és a partir d'ell que tu existeixes. Vull que sàpigues allò que és la teva ciutat i que un dia arribis a estimar-la no sols per un dels seus districtes -tan elegant com vulguis-, no per un dels seus homes, no a través de les coses que n'han estat escrites, sinó per tot el que ella ha estat i serà a través dels segles.

Terenci Moix, *El dia que va morir Marilyn*

1. El text que acabeu de llegir i l'anterior parlen de campanars i de campanes: digueu quines coincidències hi ha.
2. Ambdós autors parlen dels mateixos indrets, però utilitzant registres lingüístics diferents. Justifiqueu-ne els motius.
3. Busqueu informació sobre Jaume Cabré i Terenci Moix. Digueu què tenen en comú i, a partir de la lectura dels dos textos, quines característiques els diferencien:

Jaume Cabré	Terenci Moix

Text 2: La guerra

Però, a més a més de tot això, hi havia el canvi astorador en l'atmosfera social -una cosa difícil de concebre per a qui no l'ha experimentada. Barcelona, la primera vegada que hi vaig arribar, em semblà una ciutat on amb prou feines existien distincions de classe o grans diferències de nivell econòmic. I, certament, això semblava. Els vestits «elegants» eren una excepció, ningú no es rebaixava ni acceptava propines; els cambrers, les venedores de flors i els enllustradors et miraven als ulls i et tractaven de «camarada». Jo no havia comprès que tot plegat era una barreja d'esperança i de camuflatge. La classe obrera creia en una revolució que havia començat però que no havia arribat a consolidar-se, i la burgesia, espantada, es disfressava temporalment d'obrer. En els primers mesos de revolució segurament van

ser molts milers els qui deliberadament es van posar una granota i van sortir a baladrejar eslògans revolucionaris només per salvar la pell. Ara les coses tornaven a la normalitat. Els restaurants i hotels elegants eren plens de gent rica que devorava àpats cars, mentre que per a la població obrera els preus dels queviures havien sofert un augment enorme sense cap augment equiparable en els salaris. A part que tot era caríssim, l'escassetat de molts articles perjudicava, com sempre, més als pobres que als rics. Semblava que, als restaurants i als hotels no els costava res d'obtenir el que els calia, mentre que en els barris obrers les cues del pa, de l'oli i d'altres articles de primera necessitat assolien centenars de metres de llargada. Anteriorment, m'havia sorprès, a Barcelona, l'absència de captaires; ara n'hi havia una munió. Davant les xarcuteries de la part alta de la Rambla sempre hi havia grups d'infants descalços, esperant per assaltar els clients que en sortien pidolant-los menjar. Les formes verbals «revolucionàries» eren abandonades cada vegada més. Ara era rar que algú s'adrecés a un desconegut tractant-lo de tu i de camarada; generalment s'emprava el «senyor» i el «vostè». El «Bon dia» començava a substituir el «Salut». Els cambrers tornaven a portar camises emmidonades, i els dependents, a les botigues, es mostraven altra vegada servils amb els clients. La meva dona i jo vam anar a una camiseria de la Rambla a comprar mitjons. El botiguer ens feia reverències i es fregava les mans com ja no ho fan ni a Anglaterra actualment, si bé ho solien fer vint o trenta anys endarrera. De manera indirecta i furtiva la pràctica de les propines tornava. S'havia ordenat la dissolució de les patrulles de control, i les forces de policia d'abans de la guerra rondaven pels carrers. Com a resultat de tot això, els cabarets de varietés i els prostíbuls de luxe, molts dels quals havien estat tancats per les patrulles de control, havien tornat a obrir-se ràpidament. [...] Aquest contrast obert entre riquesa i pobresa hauria estat impossible pocs mesos endarrera, quan la classe obrera encara exercia el control, o ho semblava. Però no seria just d'atribuir aquest canvi exclusivament a la nova orientació del poder polític. En part era el resultat de la seguretat amb què es vivia a Barcelona, on, a part els ocasionals bombardeigs aeris, ben poques coses recordaven la guerra [...].

Recordo que un o dos dies després dels combats de carrer, passant per un dels carrers de moda vaig veure una pastisseria amb l'aparador ple de pastissos i bombons de les menes més suculentes, a uns preus esgarrifosos. Era la mena de botiga que veiem a Bond Street o a la Rue de la Paix. I recordo que vaig sentir una barreja d'horror i d'astorament de pensar que encara es podien malversar diners en coses com aquelles, en un país en guerra, colpit per la fam.

George Orwell, *Homenatge a Catalunya*

PROPOSTES DE LLENGUA

1. Digueu el significat que tenen en el text els mots següents:

Enllustradors: _____

Granota: _____

Baladrejar: _____

Emmidonades: _____

Malversar: _____

2. Busqueu en el text tres frases subordinades de relatiu. Digueu quin és l'antecedent i quina funció fa el relatiu dins la seva frase.

PROPOSTES DE LITERATURA

1. Citeu els elements específicament urbans a partir dels quals el narrador-protagonista ens dona la seva visió dels esdeveniments polític-socials del moment.

2. Definiu la postura ideològica que condiciona el narrador davant de la realitat que contempla. Extraieu-ne exemples del text.

3. Assenyaleu algunes contraposicions del text que remarquen les diferències entre classes socials.

4. Redacteu un text en primera persona en què l'ambient social de la ciutat hagi tornat a canviar:

5. Digueu quins són els elements que indiquen que el narrador-protagonista és foraster.

PROPOSTES GENERALS

1. En aquest text autobiogràfic, l'escriptor anglès George Orwell evoca la seva experiència com a membre de les Brigades Internacionals durant la Guerra Civil espanyola:

a) Busqueu informació sobre les Brigades Internacionals i el seu paper durant la guerra.

b) Esbrineu quins altres escriptors o intel·lectuals van formar-ne part.

2.*Si no sabéssim que l'acció passa a Barcelona, digueu quins detalls del text fan pensar que el narrador parla d'una gran ciutat. Enumereu els indrets concrets que ho demostren i les característiques que se'n destaquen.

COMPARACIÓ DE TEXTOS

Deu fer un parell de setmanes jo caminava per l'acera del carrer Pelayo; si veiéssis els aparadors de totes aquelles botigues, en altre temps tan plens de coses, tan brillants en altre temps, que buits estan ara, que tristos; i la multitud, espessa com sempre, que camina per aquella acera, que trista i que cansada, com arrossega els peus... I jo arrossegava els meus entre la multitud duent de la mà el Ramonet, que marranejava; perquè jo volia comprar-li unes sabates noves, que les necessitava molt, i ell no volia de cap manera que li comprés unes sabates sinó un acordió. Jo hauria pogut dir-li que li compraria totes dues coses, acordió i sabates, per acabar amb la rebequeria, però aquell dia havia decidit no ajupir-me més als seus capritxos, perquè si sempre m'hi ajupo acabarà per ser una criatura insuportable i la culpa serà meva. Parlant de sabates, si sabéssis com n'és de difícil trobar-ne que estiguin bé; ara les que venen són d'una mena de cartó-cuiro que no dura gens i si les vols de cuiro de debò te'n demanen un fortuna -i el Ramonet les destrossa amb una facilitat...

Joan Sales, *Incerta glòria*

Un any després d'acabada la guerra, Barcelona començava a refer-se d'aquell entrebanc caòtic. Els aparadors i els cines encenien novament els llums en una resurrecció que, tanmateix, no era tan ràpida com ens havíem pensat. Brigades d'homes aparentment redivius -deien que eren els presoners de guerra- netejaven les runes dels carrers, les muntegades de terra amb barreja d'ossos, bigues, fustes, tot d'un color de sang i un gust de bomba i el record d'aquell xiulet que feien en caure; les dones caminaven més a poc a poc, vestides més senzill, amb aquella moda nova de les espatlles molt amples i la faldilla més curta i els pentinats que se'n deien «Arriba Espanya» perquè feien una mena de promontori damunt del front. La tieta i jo, que sempre havíem anat a missa i ho podíem provar, no vam tenir cap entrebanc amb els guanyadors, si no és la llauna que significava tenir un sergent dormint a casa; que com que en duïen tants, bé els havien d'anar col·locant aquí i allà.

Terenci Moix, *El dia que va morir Marilyn*

1. Compareu la visió que George Orwell dona de Barcelona en un moment determinat de la guerra amb els textos precedents de Joan Sales i Terenci Moix. Cadascun d'ells parla de moments diferents, però se'n poden extreure característiques comunes. Comenteu la diferència d'actitud dels narradors enfront de la realitat social i política que els envolta.

Text 3: El viatge

Quan la Natàlia va tornar a Barcelona, va preferir anar al pis de la tia Patrícia, que era a la Gran Via tocant a Bruc. El seu germà Lluís, casat amb la Sílvia Claret des de feia divuit anys, vivia a la part alta de la ciutat, en un dúplex del carrer Calvet, prop de la Via Augusta. Tampoc no hi hauria anat, al pis del seu germà, i no per la Sílvia, amb qui l'unia, si més no, el gust per la cuina, sinó per en Lluís. La Natàlia, que havia oblidat moltes coses durant els dotze anys d'absència, no havia pogut esborrar de la seva memòria el somriure foteta d'en Lluís quan la va haver de portar a corre-cuita dins del seu cotxe a la clínica. La Natàlia era a frec d'agafar una septicèmia, si vols cardar, fes-ho, però pensa les coses abans i usa el cervell, li havia dit aleshores mentre ella es recargolava de dolors al baix ventre.

A la Natàlia, l'aeroport li semblà més gran i més clar i amb molt més de tràfec de com se l'havia imaginat. S'hi passejava gent de tota mena, hi havia moviment, i els llums indicadors assenyalaven entrades i sortides d'avions amb bastant de freqüència. Mentre esperava que el tapís roulant li portés la maleta i dues bosses «magre equipatge», la Natàlia mirava distreta les persones del seu voltant. L'home que li parlà dels grans avantatges de la colònia Puig, «l'exportem arreu d'Europa, una colònia catalana que ha fet la volta al món», s'havia col·locat, per sort, a l'altre extrem. Les dues monges irlandeses miraven de gairell, «com totes les monges», i s'esperaven ben juntes. La dona que duia els llavis de color vermell foc, com una maniquí dels anys cinquanta, mirava amb delit les vidrieres que sortien al vestíbul, «deu buscar algú?», el senyor que llegia el «New Statesmen», que fumava amb pipa i feia el posat d'un professor de l'Institut Britànic, comprovava la seva hora i la del rellotge de l'aeroport. Per fi arribaren els equipatges i les formigues-passatgers enfilaren amb disciplina, i amb més o menys somnolència, cap a les portes que sortien a fora. La Natàlia Miralpeix dubtà un moment: podia agafar l'autobús de la Ibèria, que la deixaria a la plaça d'Espanya, o un taxi. Li havien sobrat unes quantes, poquíssimes, lliures esterlines «pobre Jimmy, el seu capital», i les havia canviades a l'aeroport de Heathrow. Per sort, la lliura cada vegada anava més alta i li feren bon canvi.

Va aixecar el braç i aturà un taxi. Es girà per donar una darrera ullada a l'aeroport, «caram, hi ha un mural d'en Miró», reconegué els trets màgics i suposadament infantils del pintor català i va somriure, «ja sóc a casa». Va pujar dalt del cotxe, «a la Gran Via cantonada Bruc, si us plau». Pel mirall retrovisor veia els ulls color gris metàl·lic del taxista. Uns ulls que l'esguardaven de tant en tant, «no sé quina pinta dec fer. Tan estranya és una dona de gairebé quaranta anys que viatja sola? Potser són els meus blue jeans...» En Jimmy, que encara anava més esparracat que ella, li havia fet comprar els pantalons al mercat de Portobello. Si alguna cosa tens de bonic és el cul, li havia dit, tens un cul de torero i aquests pantalons, te'ls pots estrènyer, com més millor. El cel de Barcelona era d'aquell gris compacte, feixuc, que tenia sovint la primavera barcelonina. Semblava que els núvols, tots d'una peça, anessin davallant a poc a poc fins a tocar les vores dels arbres. Era cel de mal de cap i de son. Una bona tempesta és el que ens aniria bé, va dir el taxista mentre els seus ulls s'adreçaven a la Natàlia. La Natàlia només veia del taxista un clatell baix i arronsat, un clatell que feia plecs fins a arregar-se al començament de l'esquena i, a través

del mirall, justa la tira del rostre que va del front a la part superior del nas. El paisatge era clivellat per cotxes en cementiris, colors grisos i amarronats, motors destrossats, cistelles metàl·liques de l'Hiper, fulles brutes de pols, marges esllavissats, arbres moribunds, l'ermita de Bellvitge engolida per enormes blocs en renglera. La Natàlia va mirar els xiprers de l'ermita, amarats de pols grisa, i va pensar en aquells dies de color groc en què hi anava amb el seu pare. Els cotxes passaven veloços, gairebé a frec del taxi, «ja m'ho han dit: veuràs com hi ha més diners. No hi trobaràs cap sis-cents i amb prou feines algun vuit-cents cinquanta». La Natàlia apujà el vidre de la finestreta.

Feia dos dies que havien matat en Puig Antich i la Natàlia es deia, no sóc tan badoca com per a esperar que hi trobaré una aroma especial.

Monserrat Roig, *El temps de les cireres*

PROPOSTES DE LLENGUA

1. En el fragment del text que va des d'El cel de Barcelona... fins a ...apujà el vidre de la finestreta, hi ha un seguit d'adjectius que defineixen el paisatge urbà que la protagonista veu mentre va amb taxi, i que indiquen què pensa de la seva ciutat i de la societat del moment. Busqueu els complements nominals referits als elements urbans i agrupeu-los en camps semàntics. A partir d'aquests, expliqueu quina idea ens vol donar de la ciutat:

Compl. nominals referits a elements urbans	Idea que vol donar de la ciutat

PROPOSTES DE LITERATURA

1. Busqueu en el text elements personals de la protagonista que permetin definir el seu caràcter.
2. Busqueu en el text referències històriques i socials que permetin identificar les idees de la protagonista i el que pensa de la societat a la qual torna.
3. A través del paisatge urbà que se'ns descriu podem conèixer com és, què sent i què representa per a la Natàlia la seva ciutat. Citeu algun fragment i expliqueu de quina manera el narrador ens fa conèixer el personatge.

4. Fixeu-vos en els colors que destaquen en el text. Aquests colors són els que el narrador ens vol remarcar de la societat d'aquell moment. Definiu com devia ser aquella societat, utilitzant la informació del text.

5. Al llarg del text, l'autora posa entre cometes alguns pensaments i frases de la protagonista. Per què ho fa? N'hi ha d'altres que no estiguin escrits entre cometes? En cas afirmatiu, escriviu-los.

6. En el primer paràgraf es narra una escena pel procediment de «sumari narratiu», que consisteix a resumir amb rapidesa les accions. Imagineu l'escena i convertiu-la en un diàleg d'«escena immediata», és a dir, que no sigui un resum de records, sinó que el vostre text mostri els fets al lector com si es produïssin ara mateix al seu davant.

7. En aquest text hi ha narració i descripció. Busqueu un fragment de narració i un fragment de descripció i expliqueu en què es diferencien tècnicament.

8. Cerqueu els personatges que surten en el text i poseu-los per ordre d'importància en l'acció. Al costat de cada nom escriviu una frase que els situï:

Personatges	Frase
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

9. El text, en el seu conjunt, és un seguit de juxtaposicions del que la protagonista veu, del que recorda i del que pensa, per tal que els lectors coneguem com és, com sent i com ha viscut. Mireu de fer un text d'elements juxtaposats, en tercera persona, agafant com a personatge un home que ha estat detingut i que és portat a la presó.

PROPOSTES GENERALS

1. A vegades, com en aquest cas, els autors utilitzen el paisatge urbà com un pretext per explicar altres coses. Aquí, Montserrat Roig fa que el personatge, en tornar a la seva ciutat, Barcelona, després d'uns anys d'absència, recuperi els records personals a partir del que va veient, i els vagi comparant amb el seu estat d'ànim, amb la idea que, durant la seva absència, s'havia fet de la ciutat i dels esdeveniments socials i històrics que marquen persones i llocs:

a) Expliqueu quins motius creieu que van fer que abandonés la ciutat.

b) Digueu què n'ha pensat, de la seva ciutat i de la seva gent, mentre ha estat vivint fora.

c) Al text s'estableixen comparacions entre la ciutat a la qual ara torna, Barcelona, i la ciutat a la qual va anar, Londres. Digueu de quina manera veu l'una i l'altra.

d) Comproveu si els noms dels carrers que esmenta són reals. El fet d'indicar-ne els noms té alguna importància en el que el narrador ens vol comunicar sobre el seu personatge? Raoneu la resposta.

2. Aquest text es pot datar amb tota precisió a partir del que diu en les tres darreres línies. Intenteu-ho i expliqueu com i de quina manera heu arribat a obtenir la informació per trobar la data del retorn de la Natàlia.

3. En el fragment que heu llegit hi ha diversos temps històrics i diversos llocs geogràfics. Indiqueu-los, tot explicant el paper que els vol donar el narrador en l'acció.

4. En un moment del text, la protagonista es diu *ja sóc a casa*. Què li ho fa pensar? Quina relació hi ha entre el que veu i la idea de «ser a casa»?

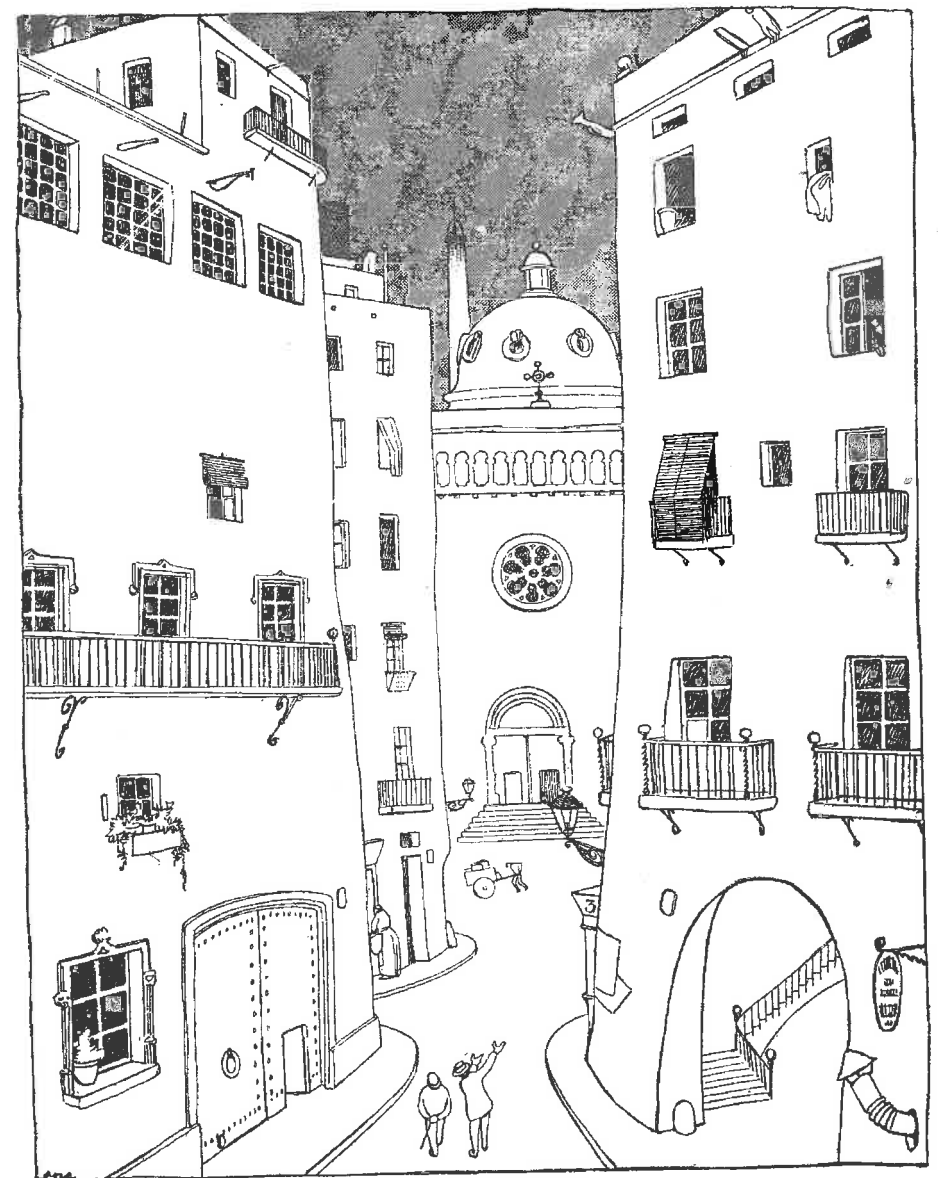
PROPOSTES DIDÀCTIQUES GLOBALS

1. Tots tres textos ens parlen de la mateixa ciutat, però en moments històrics diferents. Digueu quins elements urbans destaca l'autor i utilitza com a símbols per remarcar l'època. Expliqueu si, en cada cas, els elements simbòlics tenen alguna relació amb el que ens vol fer pensar el narrador.

2. Fixeu-vos en els personatges de cada text. Expliqueu què els fa pensar i com els fa sentir la visió que tenen de la ciutat.

3. El temps juga un paper important en tots tres textos, ja sigui per mostrar, per comparar o per suggerir. Quins elements de cada text marquen la importància del temps en què se situa l'acció? Raoneu la resposta. Quin text compara? Quin text mostra? Quin text suggereix? Digueu com ho heu deduït.

4. En els tres textos es descriu la ciutat de Barcelona amb elements reals, s'esmenten llocs i carrers coneguts, que existeixen de debò. En canvi, l'acció que hi situen els autors pot ser imaginària. Quin dels tres textos us sembla que té l'acció més «real»? Expliqueu per què. Ara utilitzeu algun carrer o lloc de la ciutat o poble on viviu i situeu-hi uns fets imaginaris. Feu-ho descrivint els elements amb detall i utilitzant-los com a símbols, de manera que quedi clar que l'acció que relateu passa en la nostra època, aquest mateix any.

VI. CIUTAT SUBJECTIVA

*Ah! el capvespre, la nit que cau, l'hora d'encendre's els llums a les ciutats, i la mà
del misteri ofegant el bullit,
i el cansament de tot en nosaltres ens corromp
per a una sensació exacta i precisa i activa de la Vida!
Cada carrer és un canal d'una Venècia de tedis,
i que n'és, de misteriós, el fons unànime dels carrers,
dels carrers en fer-se fosc, oh Cesário Verde, oh Mestre,
poeta del «Sentiment d'un Occidental»!*

Fernando Pessoa, *Poemes d'Álvaro Campos*

És habitual que relacionem els objectes o els paisatges amb experiències personals, amb moments de la nostra existència que queden marcats en la intimitat, estretament lligats amb el lloc i el moment en què es van produir. D'aquesta manera ens referim a la **Ciutat subjectiva**, perquè l'empremta íntima que ens transmeten els autors a partir d'un escenari urbà, és també un recurs habitual, que obre els ulls del lector a una nova manera de mirar i de conèixer l'entorn, i les impressions que provoca en els que hi habiten.

Text 1: Els barris

Llavors, el senyor Foix, tombant-se d'esquena als cotxes que en llarga corrua anaven arribant, buidaven al peu de l'escala i desfilaven per l'esquerra cap al darrera de la casa, es lliurà a contemplar i elogiar amb grans exclamacions les boniques vistes que d'allí es descobrien. A l'esquerra, un tros de Barcelona, confosa ja amb sos suburbis, estenent-se al peu de Montjuïc, blanca, nova, immensa com una gran metròpolis. Sos barris de Llevant, salpicats d'alteroses xemeneies, es perdien en una boirada de vapor que la brillantor del sol fonia amb les tintes de la costa, rosses, nacarades, mig velades per una vapor d'or. Una gran cinta blava, sols interrompuda per la massa roig-verdosa del Montjuïc, faixava de cap a cap l'horitzó, arrossegant son farbalà de blonda per la sinuosa platja on baixaven alegrois a assolellar-se i rabejar-se els blancs poblats de marina. Veles llatines, arroentades pel sol ponent, flàmejaven ací i allà sobre la blavenca grisor dels darrers confins, on es confonien mar i cel. Davant, al peu mateix de l'espectador, Sarrià i Les Corts, que amb llurs torratxes i colomars, relliscaven costa avall, llançant lluïssors enlluernadores entre apomades arbredes, fins a topar-se amb el caseriu nou de Barcelona, que s'arraulia dessota son orgullós castell. I, a la dreta, els ocrosos barris de ponent, fumant la vegetació del Montjuïc, queixalant la verda catifa del bellíssim pla del Llobregat, que tot d'una peça, amb sos masos i vilatges escampats per aquell fruiterar infinit, s'estenia per un cantó fins al mar i escalava per l'altre les negres bosquíries de la serra. Un cel de blau desmaiat, amb llapissades de perla aigualit, harmonitzava aquell conjunt de tons finíssims, que feia espurnejar els ulls d'en Foix i li travava la llengua.

Narcís Oller, *La febre d'or*

PROPOSTES DE LLENGUA

1. En el text apareixen les expressions *sos suburbis*, *sos barris*, *sos masos*. Els possessius que acompanyen aquests noms són els que s'anomenen àtonos, d'ús relativament abundant en la poesia i en alguna frase feta de la llengua parlada:

- a) Substitueix aquestes formes àtones per la forma tònica corresponent.
- b) Feu dues frases amb formes de possessiu àton.

2. Narcís Oller utilitza mots derivats que poden semblar poc habituals (*alteroses*, *nacarades*, *alegrois*, *arroentades*, *apomades*, *ocrosos*). Indiqueu de quina paraula base provenen:

Alteroses	
Nacarades	
Alegrois	
Arroentades	
Apomades	
Ocrosos	

3. Separeu l'arrel i els afixos dels mots de l'exercici anterior, indicant el matís que afegeixen al mot primitiu.
4. Reconstruiu la frase del text on es troben aquests mots substituint-los per una expressió sinònima.
5. El mot *caseriu* és un derivat de *casa*. Digueu-ne el significat i cerqueu altres derivats d'aquest mateix mot.

PROPOSTES DE LITERATURA

1. El fragment és ple d'expressions en sentit figurat, com la que diu *una gran cinta blava ... faixava de cap a cap l'horitzó*. Expliqueu què era aquesta *gran cinta blava* i quin significat exacte té aquí el mot *faixava*. Busqueu altres expressions de sentit figurat en el text i expliqueu-ne el significat.
2. Les expressions de sentit figurat que heu trobat tenen algun punt d'analogia amb el significat literal. En el llenguatge quotidià usem sovint expressions amb sentit figurat, com ara: *dilluns farem pont*, que provenen d'un punt d'analogia entre la idea primera del mot *pont* 'passera per saltar-se un obstacle', i la idea de 'saltar-se un dia de feina'. Expliqueu els punts d'analogia dels sentits figurats identificats en el text.
3. Expliqueu, utilitzant un llenguatge senzill i precís, com és el cel que descriu la frase *un cel de blau desmaiat, amb llapissades de perla aigualit*:

4. La part central del text és una descripció. Les descripcions es basen en la precisió i la riquesa dels adjectius, que Oller utilitza amb molta cura. Traieu tots els adjectius del fragment següent i constateu si el text que queda és una descripció i quin valor té:

Sos barris de Llevant, salpicats d'alteroses xemeneies, es perdien en una boirada de vapor que la brillantor del sol fonia amb les tintes de la costa, rosses, nacarades, mig velades per una vapor d'or. Una gran cinta blava, sols interrompuda per la massa roig-verdosa del Montjuïc, faixava de cap a cap l'horitzó, arrossegant son farbalà de blonda per la sinuosa platja on baixaven alegrois a assolellar-se i rabejar-se els blancs poblets de marina.

5. La visió que el senyor Foix té de la ciutat, si us fixeu en els adjectius, és que aquesta és d'una gran bellesa. Agafeu el fragment anterior i canvieu-ne els adjectius més significatius pels seus antònims, de manera que quedi una visió oposada de la ciutat.
6. Alguns passatges del fragment fan la impressió que el narrador descriu la ciutat com una cosa viva, perquè li interessa donar la impressió d'una Barcelona que creix i avança. Hi ha un seguit de frases i paraules que contribueixen a aquesta idea sense que se'ns digui clarament. Destrieu-les del text:

- a) _____
- b) _____
- c) _____
- d) _____
- e) _____

7. El narrador explica el que es veu des d'on es troba el personatge a través dels ulls d'aquest; és a dir, ens en dona una visió subjectiva, allò que en pensa el qui mira. Demostreu, citant fragments, la subjectivitat d'aquest text.
8. El narrador utilitza la mirada del personatge per fer-nos veure la ciutat. Això es veu clar en el fet que el senyor Foix apareix al principi (*Llavors, el senyor Foix, ... es lliurà a contemplar...*) i al final (*...que feia espurnejar els ulls d'en Foix i li travava la llengua.*). Expliqueu el significat d'aquesta frase que clou el text i comenteu per què reacciona així en Foix.

PROPOSTES GENERALS

1. A través dels ulls del protagonista, el narrador ens dibuixa un paisatge amb paraules. Proveu de seguir-lo al peu de la lletra i feu-ne un dibuix.
2. El senyor Foix mira la ciutat de Barcelona des de dalt d'algun lloc. Orientant-vos amb un plànol, digueu en quin lloc es deu trobar el senyor Foix.

COMPARACIÓ DE TEXTOS

La Girona pètria, acabada i cristal·litzada és la de la riba dreta de l'Onyar. La de l'esquerra, llevat dels nuclis del Mercadal, de la plaça del Gra i de la plaça de l'Hospital, té una vaguetat suburbial caòtica, s'està fent a batzegades.

La primera es compon de quatre línies, vagament paral·leles, superposades. Primer hi ha la Girona a peu pla, esperllongada tot a la vora del riu, seguint el següent itinerari: carrer del Carme, Pes de la Palla, Pont de Pedra, plaça de les Cols, Argenteria, Quatre Cantons, Ballesteries, Calderers, Barca, barri de Sant Pere i portal de França. Després del portal, avui debolit, s'allarga sobre el riu el barri de Pedret, on hi ha fonts d'aigües picants que antigament tingueren fama, i el Llatzaret, on hi ha ara l'església de Nostra Senyora del Pilar.

Sobre aquest primer replà, paral·lament, en semicercle, se'n superposa un altre. Aquest itinerari comença al carrer de l'Albereda i segueix per la plaça del Vi, carrer de Ciutadans, plaça de l'Oli, Sabateries Velles, plaça del Correu Vell, carrer de la Força, plaça de la Catedral, Portal de Sobreportes i Baixada del Rei Don Martí, fins al pont de Galligans.

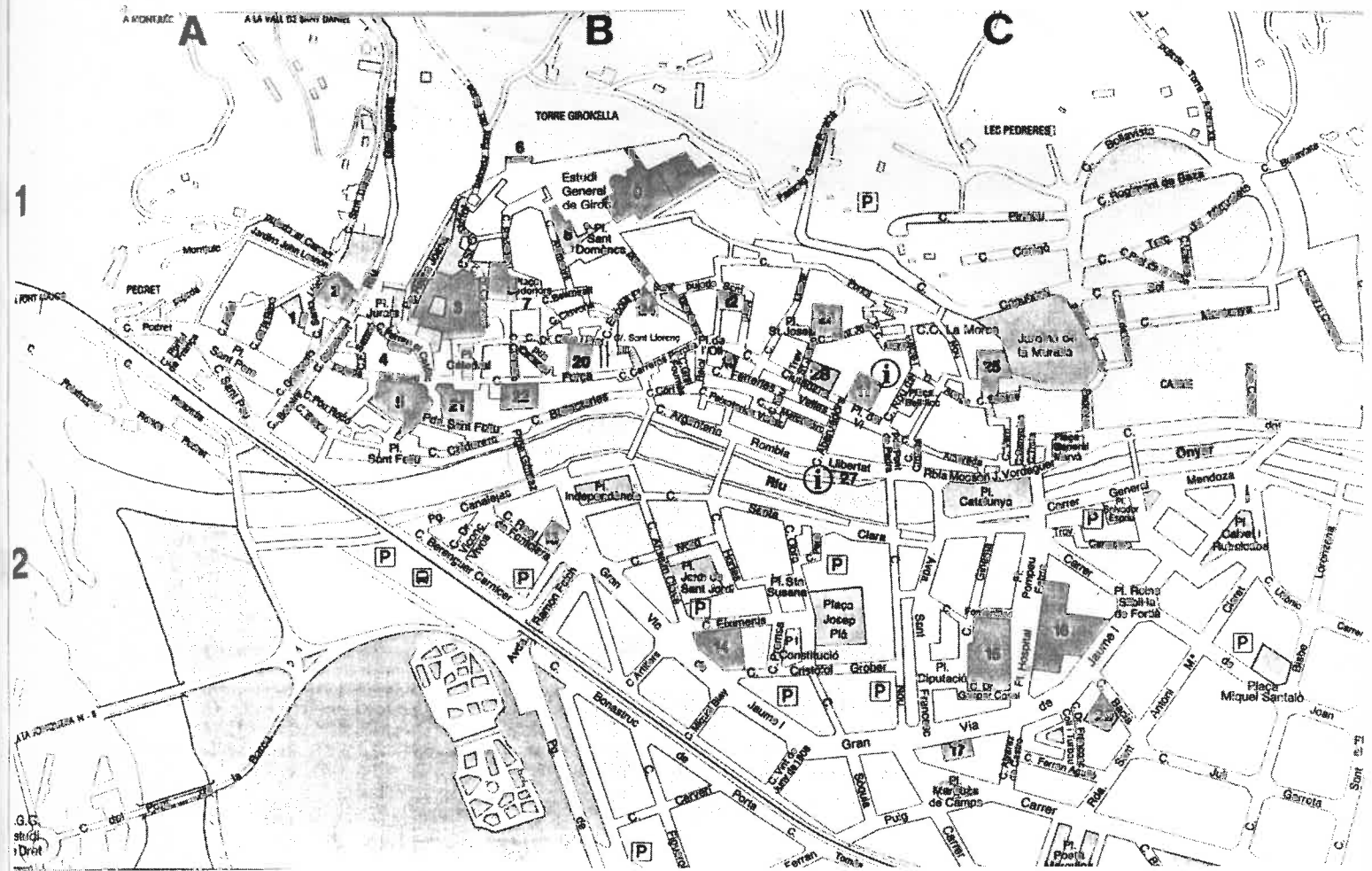
Seguint la superposició, tan lligada a la mentalitat medieval, hi ha un tercer replà, que s'inicia a la muralla, passa per davant de l'antic convent de Sant Domènec (avui Govern Militar), per la plaça del mateix nom, tot a vora de la desferra meravellosa de l'Estudi General, deixa el carrer dels Alemanys, enfila el de Bellmirall, passa per la plaça dels Lledoners, plaça dels Apòstols, i va a morir a la meravellosa sortida que sobre el còrrec del Galligans tenen els claustres de la Catedral.

Hi ha encara un quart replà que segueix la cresta de la murada. No és pas d'accés fàcil en tots els punts del seu trajecte, però té una visualitat, sobre els teulats i el paisatge del Gironès, impressionant.

D'aquestes quatre rasants, la primera és marcadament petit-burgesa i comercial; la segona és burgesa i senyorial; la tercera és religiosa i militar; la quarta històrica i literària. La superposició sembla formar una escala de valor humanes jerarquitzades, d'un regust medieval molt acusat.

Josep Pla, *Girona, un llibre de records*

1. Així com Oller ens dona una visió panoràmica de Barcelona, Josep Pla, en el seu llibre *Girona, un llibre de records*, ens dona una visió classificadora del paisatge urbà d'aquesta ciutat traçant quatre línies superposades. Mireu de situar en el mapa de Girona aquestes quatre línies, llegint amb atenció el text, i tenint en compte que els noms dels carrers no han canviat, però els d'alguns edificis sí:

Text 2: El temps

Barcelona és una casa on les finestres no donen al carrer. Miren al vestibul de l'edifici i a l'ascensor del servei.

Barcelona és tot a una hora. Quan no ha arribat és massa aviat, quan ha passat aquella hora ja és massa tard. A dos quarts de vuit obrir la porta, a les vuit encendre la calefacció a l'hivern, a les deu donar les claus a la dona de fer feines del segon tercera, a les dotze repartir la correspondència, a les nou recollir les escombraries i a les deu tornar a tancar...

Barcelona és el cel lluny i els estels espantats. És un cel humit i una pluja molt grisa.

Barcelona és no conèixer ningú. Només els de la família. I, de vegades, sentir parlar per unes estranyes paraules. És oblidar el so dels animals de casa per veure passar gossos encadenats cap al tard.

Barcelona és un pa petit que s'acaba cada dia i és llet d'ampolla, molt blanca, sense nata i amb un gust primet.

Barcelona és un soroll sense paraules i un silenci pastós ple de records concrets. I és no veure ningú que pogués compadir-me i és veure tornar els néts d'estudi traginant una pila de llibres i sentir un aparell que parla i canta, i un altre, que diu i mira, però no sé mai si em veuen a mi.

I és aprendre cada dia que hi ha molt poca feina que jo pugui fer. Tal vegada escurar els plats després del repàs. Però no estaran certs que els hagi fets prou nets. I quan a la tarda Barcelona és una història d'allà dalt, no hi ha ningú a qui explicar-la i a tothom li fa nosa que vulgui fer d'aquella Barcelona tarda un tros d'aventura de muntanya oblidada.

Barcelona és aprendre a callar més i més. Fins que no em pregunten alguna cosa. Barcelona nit és una escapada cada dia. Comença amb un soroll llargarut d'ascensor i galopa per corriols i boscos. S'atura en qualsevol lloc de la contrada i escolta les campanes. Toc de festa, toc de rosari..., fins que no arriba el toc de morts no m'adormo i llavors els somnis són llargues converses que no puc fer desperta. Molts camins fins em desperto amb el somriure o la riulla a punt d'esclatar per una cosa que diem.

Algun camí Barcelona és algú de Pallarès que baixa a visitar-se i que porta una engruna d'olor de fem de vaca o d'herba seca, tot i que s'ha rentat com cal. Però potser allà, ben endins de les ungles o en un raconet dels cabells carreteja l'olor diària que em fa volar de joia. I llavors pregunto per tots, per cada casa que queda al poble i per tot allò que se m'acut. Quan hi ha algú de fora no em fan callar. Segons què dic, m'escarneixen una mica. És una forma de ser important quan saps ben segur que t'has convertit en una vella inútil.

Barcelona, per a mi, és una cosa molt bona. És l'últim graó abans del cementiri.

Maria Barbal, *Pedra de tartera*

PROPOSTES DE LLENGUA

1. Busqueu expressions i construccions lingüístiques que identifiquin la procedència de la protagonista. Com les diríeu vosaltres?

Com ho diu la protagonista	Com ho diríeu vosaltres

2. Al llarg de tot el text, les comparacions entre la ciutat i el lloc de procedència de la protagonista són constants, encara que no siguin explícites. Quin és aquest lloc de procedència? Quins detalls del text us permeten identificar-lo? És un lloc real o inventat? Digueu si de la comparació se'n deriven judicis de valor.

PROPOSTES DE LITERATURA

1. Com definiríeu la visió que dóna de la ciutat la protagonista del text? És objectiva? És subjectiva? És indiferent? És irònica? Expliqueu la vostra resposta i demostreu el que dieu citant alguns fragments del text.

2. La visió de la protagonista, el seu punt de vista, és fonamental per a la finalitat que vol aconseguir l'autora. Creieu que seria possible fer arribar al lector la mateixa idea si mirava la ciutat de manera diferent? Procureu expressar la intenció de l'autora en unes quantes frases que resumeixin el text, però escrites en tercera persona:

3. Si us hi fixeu bé, aquest text no descriu cap indret concret de la ciutat, sinó que fa una «enumeració» d'elements urbans. Quina impressió aporta al lector aquesta enumeració? Escolliu alguns dels elements enumerats i expliqueu per què els utilitza.

4. Molts dels paràgrafs comencen amb l'expressió *Barcelona és...*, a través de la qual la narradora identifica la ciutat amb el que ella considera els aspectes que la defineixen. Aquesta frase esdevé una personificació de la ciutat, la converteix en un element viu, en un subjecte que mou accions, que s'identifica i s'igualava amb tot el que hi succeeix. Construïu un seguit de frases amb l'expressió *La meua ciutat és...*, que permetin entendre al lector com es viu a la vostra ciutat o poble:

1. La meua ciutat (poble) és...
2.
3.
4.
5.

5. El text és una interessant síntesi de narració i de descripció, perquè, al mateix temps que ens diu com és Barcelona, ens explica què hi passa. Seleccioneu un fragment que sigui ben clarament descriptiu i un altre que sigui narratiu:

Fragment narratiu	Fragment descriptiu

7. Per aconseguir unes descripcions prou suggerents, s'acostumen a utilitzar les formes adjectives, que afegeixen riquesa de matisos a allò que es vol explicar. Busqueu alguns adjectius qualificatius que cregueu determinants en el text i expliqueu quina significació tenen per a la protagonista:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

7. Com descriuríeu la protagonista del text? Expliqueu amb detall quins aspectes en ressaltaríeu, si haguéssiu de dibuixar-la.

8. Hi ha alguns fragments del text en què el silenci és l'element que més es destaca. Quan ha de callar i quan pot parlar la protagonista? Quina diferència hi ha entre aquests dos moments?

9. Escriviu un text en el qual doneu a entendre la vostra impressió en ser trasplantats del lloc on viviu a un altre de ben diferent. Escriviu-lo utilitzant el recurs de la personificació.

PROPOSTES GENERALS

1. D'entre les afirmacions que subratllen el punt de vista narratiu i la procedència forana de la protagonista, us destaquem les següents perquè expliqueu què volen dir. Digueu també si són vàlides per al lloc on vosaltres viviu:

Barcelona és tot a una hora.

Barcelona és el cel lluny i els estels espantats.

[Barcelona] *És oblidar el so dels animals de casa per veure passar gossos encadenats cap al tard.*

Barcelona és un pa petit que s'acaba cada dia...

Barcelona és un soroll sense paraules i un silenci pastós ple de records concrets.

Barcelona, per a mi, és una cosa molt bona. És l'últim graó abans del cementiri.

Text 3: La Rambla

19 de gener. -D'ençà que sóc soci de l'Ateneu, però, no freqüento pas amb l'assiduitat d'abans la biblioteca de Ca l'Ardiaca. El carrer de la Canuda és ara el meu final d'etapa.

En la docta corporació, Costa, el cafeter, hi serveix un cafè bo però fluixet. És un home parsimoniós i amable, d'un humor sempre igual, que contrasta amb el del cambrer de l'establiment -el Ramon-, tipus energumènic, esqueixat i primari. La biblioteca és abundant i divertidíssima, pel meu gust, pràcticament inesgotable, però l'ambient em distreu massa. He fet una amistat, que cada dia s'enforteix, amb Alexandre Plana. És un home d'aspecte tímid, però en el fons és un xafarder considerable. M'ha promès de portar-me un dia a la penya de la casa que ell freqüenta -la penya de l'Ateneu per anonomàsia. Plana escriu amb una enorme facilitat -amb molta més facilitat que la que té per expressar-se. La seva cultura és molt vasta, però la seva tendència, més a amplificar i espesseir les coses que a simplificar-les, no em dona gaire resultat. Mentalment, el trobo una mica enfarfegat. Assegut al meu racó de la biblioteca, penso de vegades en les coses que he deixat enrera. Els records de Sant Sebastià se m'allunyen. Els de Palafrugell tenen una resistència més vital. Observo, amb això, que les formes de sensualitat abrupta que m'han fet patir tant tenen tendència -gràcies a Déu- a cedir una mica. Ara puc passar tres o quatre hores seguides llegint sense que res em distregui. Això deu ésser degut

a la baixa qualitat del menjar de Barcelona que no té comparació possible amb la del meu país -la carn i el peix especialment.

Havent sopat, vaig al cafè Suís, amb Xavier Güell i el meu germà. El cafè és meravellós i enlluernador, de color de mantega fresca, d'estada absolutament agradable. Un cambrer passa davant de la nostra taula amb una magnífica plata d'ostres. Tinc vint-i-un anys i encara no he menjat cap ostra. Sóc un desgraciat.

Quan roda la porta giratòria del carrer, sembla que tota la Rambla entra en tumult dintre del cafè. Aquesta entrada il·lusòria de les coses desfà constantment les formes i els colors de l'establiment, però aquest desdibuixament és una momentània il·lusió de l'esperit. És el mateix efecte que el que fa la lectura d'un llibre vital -d'una gran novel·la, per exemple. El llibre us entra a la carn i a l'esperit com una onada de vida impetuosa. Però hi ha una diferència entre una cosa i l'altra: el llibre us transforma -més o menys-, deixa una empremta, us inocula una substància que un dia -més prop o més lluny- aflorarà a la superfície i es manifestarà.

Humanitat de la Rambla! Aquest és un carrer insondablement humà! Quantes històries entren i surten cada dia d'aquests cafès, d'aquestes botigues, d'aquestes escaletes! L'aire hi està impregnat d'humanitat. De vegades s'hi troben tipus estranys, homes i dones que se us queden mirant fixament un instant, amb un posat una mica idiota -tan forta és l'estupefacció que es produeixen a ells mateixos. Aquestes mirades, buides de sentit, em fan l'efecte com si jo em mirés a mi mateix.

En el camí de retorn a casa, a Canaletes, una parella de la guàrdia civil -diverses parelles- escorcollen la gent. Els transeünts es posen amb els braços enlaire. Quin espectacle! Els detinguts són portats a la plaça de Catalunya, sota les palmeres, on es veu un grup nombrós. Tractem de passar per ull i ho aconseguim. Barcelona està presa militarment. L'agitació social creix. Tothom parla de revolució -amb un punt de curiositat. Però ¿és que governar no vol dir evitar, no ja la revolució, sinó l'ús d'aquesta paraula? Aquestes coses m'interessen poc. Són per a gent desenfeïnada. Les úniques revolucions que m'agraden -i encara!- són les definitivament acabades, les que serveixen perquè els professors i historiadors puguin fer bullir l'olla i donar als seus nens el batxillerat evitant exercicis literaris.

Josep Pla, *El quadern gris*

PROPOSTES DE LLENGUA

1. Al text trobem els adjectius *considerable*, *amable*, *inesgotable*, que són invariables. Busqueu més paraules amb el sufix *-able* i amb d'altres que també formin paraules invariables.
2. *Cafeter* i *cambrer* s'utilitzen com a sinònims al text. Busqueu altres noms d'ofici que es formin amb el mateix sufix.

3. Digueu de quins elements està format el mot *biblioteca* i escriviu d'altres mots que continguin el sufix *-teca*.

4. Tots els adjectius següents pertanyen al text: *bo*, *fluixet*, *parsimoniós*, *amable*, *energumènic*, *esqueixat*, *primari*, *abundant*, *divertidíssim*, *considerable*, *tímid*, *xafarder*, *enorme*, *vasta*, *inesgotable*, *enfarfegat*, *abrupta*, *baixa*, *impetuosa*, *gran*, *vital*, *il·lusòria*, *enlluernador*, *meravellós*, *humà*, *estrany*, *forta*, *buides*, *social*, *desenfeïnada*. Trieu-ne alguns i expliqueu-ne el significat:

Adjectiu	Significat

5. Fixeu-vos que entre els adjectius anteriors n'hi ha alguns de sinònims. Assenyaleu-los.

6. El text parla de *transeünts*. Quina altra manera hi ha de dir aquest mateix mot?

7. Busqueu el significat de les expressions: *passar per ull* i *fer bullir l'olla*.

8. El mot *penya* té molts significats. Digueu quin és el del text i quin és el més usual per a vosaltres.

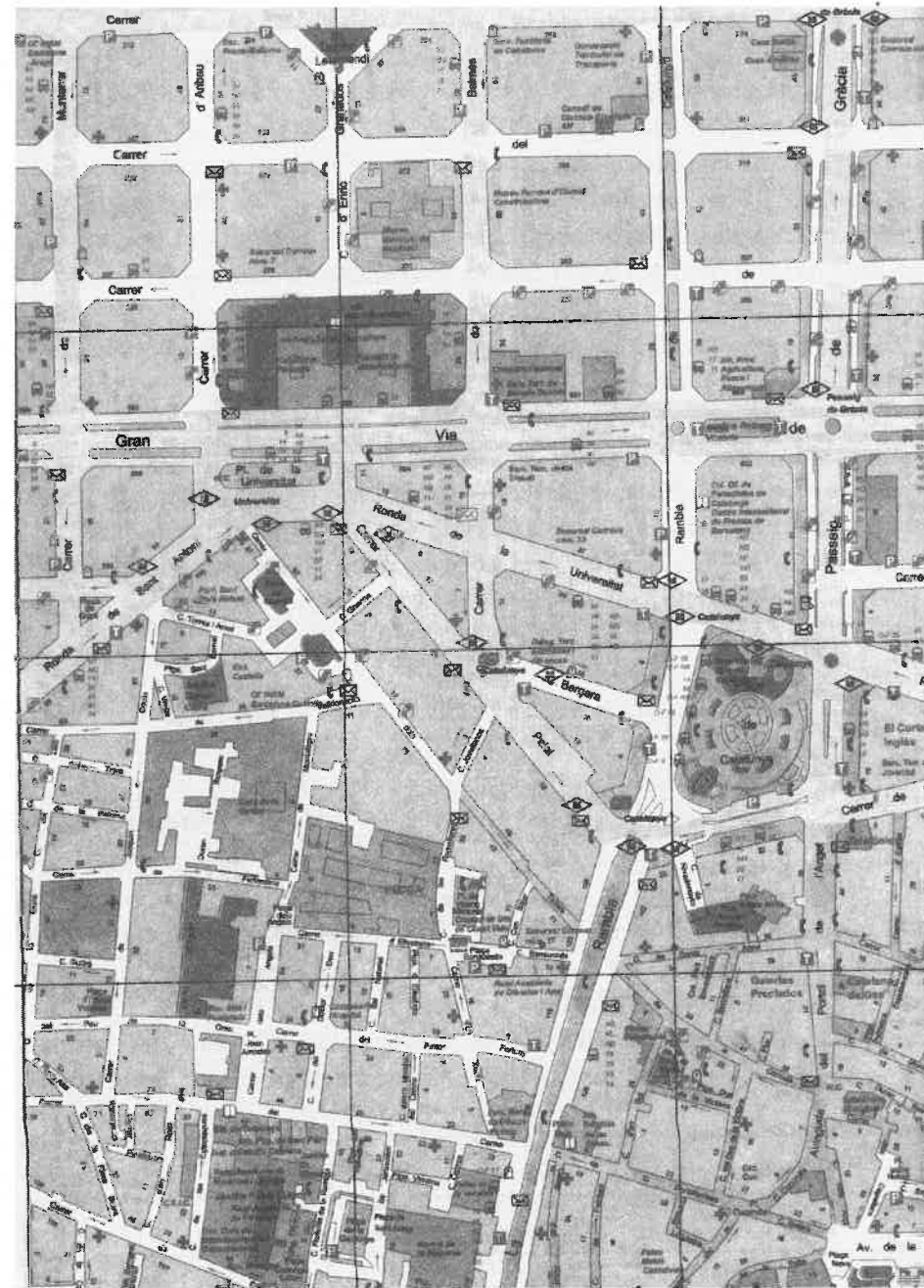
PROPOSTES DE LITERATURA

1. Expliqueu amb altres paraules el significat de la frase *La Rambla entrà en tumult dintre del cafè*:

2. Assenyaleu les comparacions del text i destrieu-ne els dos termes.
3. Expliqueu quin és el *color de mantega fresca* i inventeu-vos metàfores com aquesta.
4. Assenyaleu les descripcions de personatges que hi ha al text. Fixeu-vos, sobretot, en la d'Alexandre Plana i proveu de descriure, seguint aquest model, algun company de classe.
5. Imitant l'estil de Josep Pla, descriviu un indret que conegueu bé.
6. Escriviu, com si fos un diari, tot el que feu un dia qualsevol:

PROPOSTES GENERALS

1. El text parla de Sant Sebastià i de Palafrugell. Quina relació hi ha entre l'autor i aquests indrets?
2. Dels indrets descrits, quin us sembla que s'ajusta més a la realitat?
3. Localitzeu en el plànol els indrets de Barcelona esmentats en el text:

4. Dateu l'acció del text. Quins detalls us hi han ajudat?
5. Diguen com són les revolucions de les quals Pla es declara partidari. Expliqueu què vol dir. Sabeu a quina revolució es podia referir?
6. Comenteu quina és l'actitud de Pla respecte dels esdeveniments històrics que esmenta.
7. Comenteu què diu Pla sobre l'acte de llegir i expliqueu què és per a vosaltres la lectura.

COMPARACIÓ DE TEXTOS

Quan va arribar a la plaça de Catalunya va veure que tothom es girava. La Rambla s'havia animat molt, es sentia una gran cridòria, i al fons, per damunt de la gent, es veien unes quantes banderes. Un noi que passava anava dient a tothom que al carrer de la Canuda hi havia guàrdies civils a cavall. Una onada de gent la va voltar i durant una estona no va veure res. Tot d'una es va trobar al costat d'una senyora escabellada que plorava perquè li havien arrencat una màniga. Li anava a dir alguna cosa per consolar-la però li van donar una empenta i va caure de genolls a terra. Quan es va poder aixecar, la senyora ja no es veia i gairebé tothom havia fugit. Es van sentir un quants trets.

Sense saber com, es va trobar en el soterrani davant del quiosc dels diaris. Assegut a terra, d'esquena a la paret, hi havia un home amb la galta plena de sang. Un senyor i una senyora el van ajudar a aixecar-se i li van preguntar si volia que l'acompanyessin a una farmàcia. La senyora li va donar un mocador.

-Què ha passat?

Els que anaven baixant dels trens no gosaven sortir a fora.

-No res; una manifestació.

Mercè Rodoreda, *Aloma*

1. Compareu la visió que se'n dona de la Rambla i dels fets que s'hi esdevenen a *El quadern gris* i a *Aloma*.

2. Els dos textos donen visions ben diferents de fets similars. Digueu amb quina d'aquestes dues visions us identifiqueu més. Assenyaieu les diferències en el quadre següent:

<i>Aloma</i>	<i>El quadern gris</i>

PROPOSTES DIDÀCTIQUES GLOBALS

1. Tant Narcís Oller com Josep Pla i Maria Barbal són de fora de Barcelona. Creieu que aquesta procedència forana dona una visió de la ciutat diferent de la que en tenen els nadius?

2. Josep Pla i la protagonista de *Pedra de Tartera* parlen en els seus textos dels seus respectius llocs d'origen i de la qualitat del menjar. Busqueu els fragments corresponents i comenteu-los. Creieu que aquestes referències i valoracions comunes són pròpies de la gent de fora?

3. Tots tres textos pertanyen a èpoques diferents. Cerqueu algun fragment de cada text que us ajudi a situar-lo cronològicament.

4. El punt de vista narratiu condiciona la subjectivitat d'aquests fragments. Justifiqueu la resposta tenint en compte que dos d'aquests textos estan escrits en primera persona.

BIBLIOGRAFIA

LECTURES

BARBAL, M. *Pedra de tartera*. Barcelona: Empúries, 1990. (Odissea; 29)

BARDÉS, R. *Un de nosaltres*. Sabadell: Delegació del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats, 1985.

CABRÉ, J. *Senyoria*. Barcelona: Proa, 1991.

FUSTER, J. *La corona valenciana*. València: Tres i quatre, 1985.

MOIX, T. *El dia que va morir Marilyn*. Barcelona: Edicions 62, 1981.

MOIX, T. *Lleonard o el sexe dels àngels*. Barcelona: Planeta, 1992.

OLLER, N. *La febre d'or*. Barcelona: Edicions 62 i "la Caixa", 1980. (MOLC)

ORWELL, G. *Homage to Catalonia*. Edició catalana a Barcelona: Ariel, 1969. Traducció de Ramon Folch i Camarasa.

PLA, J. *El meu país*. Vol. 7. Barcelona: Destino, 1966.

PLA, J. *El quadern gris*. Barcelona: Destino, 1983. (El dofí; 50)

RODOREDA, M. *Aloma*. Barcelona: Edicions 62, 1980 (El Cangur)

RODOREDA, M. *La plaça del diamant*. Barcelona: Club dels novel·listes, 1980.

ROIG, M. *El temps de les cireres*. Barcelona: Edicions 62, 1977. (El Balanci)

SALES, J. *Incerta glòria*. Barcelona: Club dels novel·listes, 1971.

SOLDEVILA, C. *Històries barcelonines*. Barcelona: Selecta, 1950.

TRABAL, F. «Les gràcies sabadellenques». *Diari de Sabadell* (13 juny 1920).

VILA CASAS, J. *Matèria definitiva*. Barcelona: Selecta, 1961.

VILLALONGA, L. *Mort de dama*. Barcelona: Club dels novel·listes, 1979.

ESTUDIS

Sense cap pretensió d'exhaustivitat, i tan sols a tall d'orientació, oferim unes breus referències bibliogràfiques dels autors que apareixen al dossier, estalviant-nos, però, de citar els capítols d'importància diversa que se'ls dediquen dins les diferents històries de la literatura catalana o als diccionaris d'autors que actualment són a l'abast del públic.

També cal aclarir que, d'alguns autors, les referències són pràcticament inexistents. En aquests casos donem notícia, si n'hi ha, de pròlegs més o menys extensos a les seves obres o de comentaris parcials apareguts a la premsa o a les revistes especialitzades, que després han passat a formar part d'algun volum crític.

ARNAU, C. *Introducció a l'obra de Mercè Rodoreda o El mite de la infantesa*. Barcelona: Edicions 62, 1979.

BONADA, L. *El quadern gris de Josep Pla*. Barcelona: Empúries, 1985.

BONADA, L. *Josep Pla*. Barcelona: Empúries, 1991.

CASALS, M. ed. *Mercè Rodoreda: Contra la vida, la literatura*. Barcelona: Edicions 62, 1991.

CASTELLET, J. M. *Josep Pla o la raó narrativa*. Barcelona: Edicions 62, 1982.

GUANSÉ, D. «Vida i obra de Carles Soldevila». A: *Obres completes*. Barcelona: Selecta, 1967.

GUANSÉ, D. «Francesc Trabal». A: *Abans d'ara*. Barcelona: Proa. (La Mirada; 1966)

MOLAS, J. «La novel·la oberta de Terenci Moix». A: *Lectures crítiques*. Barcelona: 62. (Llibres a l'abast; 1975)

MONTOLIU, M. de «L'obra de Narcís Oller». A: *Obres completes de Narcís Oller*. Barcelona: Selecta, 1948.

OLIVER, J. «Francesc Trabal, recordat». A: *Tros de Paper*. Barcelona: Ariel, 1970.

PORCEL, B. *Els meus inèdits de Llorenç Villalonga*. Barcelona: Edicions 62, 1987.

ROIG, M. «Llorenç Villalonga». A: *Retrats paral·lels, 2*. Publicacions Abadia de Montserrat, 1976.

ROIG, M. «Mercè Rodoreda». A: *Retrats paral·lels, 2*. Publicacions Abadia de Montserrat, 1976.

TRIADÚ, J. *Narcís Oller. Resum biogràfic*. Barcelona: Barcino, 1955.